

Maskuliinisuuden sekä Esterin arvojen ja asenteiden tarkastelua Esterin kirjassa

Ritva Fredin-Partala
Vanhan testamentin eksegetiikan pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2022

Esther-Rolle, Jüdisches Museum, Amsterdam

Tiivistelmä

Tiedekunta: Teologinen tiedekunta

Maisteriohjelma: Teologian ja uskonnotutkimuksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Vanhan testamentin eksegetiikka

Tekijä: Ritva Fredin-Partala

Työn nimi: Maskuliinisuuden sekä Esterin arvojen ja asenteiden tarkastelua Esterin kirjassa

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Kuukausi ja vuosi: Huhtikuu 2022

Sivumäärä: 40

Avainsanat: Esterin kirja, Vanhan testamentin eksegetiikka, maskuliinisuus, arvot, yhteys

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia

Tiivistelmä:

Tutkimuksen kohteena on Esterin kirja ja kirjasta valittujen henkilöiden maskuliinisuus ja jonkin verran feminiinisyys. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten maskuliinisuus tulee ilmi Esterin ja kirjan muiden henkilöiden toiminnassa ja retoriikassa. Maskuliinisuuden lisäksi tarkastelen Esterin käytöksen ja viestinnän takana vaikuttavia arvoja ja asenteita.

Esterin käärö eli *Megilla* kuuluu varhaiseen juutalaiseen kirjallisuuden lajiin. Esterin kirjan tapahtumat sijoittuvat Persiaan ja ajoittuvat 400-luvulle eKr. Esterin kirja kertoo juutalaisista ja koko kansaa uhkaavasta tuhosta, minkä estämisessä kuningatar Esterillä on keskeinen rooli. Tarkastelen tutkimuksessani seuraavien henkilöiden diskursseja ja toimintaa: kuningatar Ester, kuningas Ahasveros, juutalainen Mordokai ja juutalaisten vainooja Haaman (hoviherra Memukan) sekä syrjäytetty kuningatar Vasti.

Esterin kirjassa on useita eri teemoja, kuten sukupuolinäkemykset, kunnia ja häpeä, viha ja rakkaus, valta ja alamaisuus, maskuliinisuus ja feminiinisyys. Yksi keskeinen teema Esterin kirjassa on miehen ja naisen yhteys ja tasapaino, minkä olen tuonut uutena näkökulmana maskuliinisuustutkimukseen. Maskuliini ja feminiini tulisi toimia yhdessä, niin miehessä kuin naisessa kuin avioliitossa ja yhteisössä. Ester ja Mordokai pääsivät tavoitteeseensa toimiessaan yhdessä, samoin Ester ja Ahasveros, toisin kuin Vasti ja Ahasveros.

Hegemonista maskuliinisuutta ilmeni jossain määrin kaikilla tutkimillani henkilöillä. Hegemoninen maskuliinisuus voidaan ajatella hallitsevana ja ei-hegemoninen maskuliinisuus alisteisena ja alamaisuuden valitsevana. Maskuliinisuus ja feminiinisyys eivät ole kilpailevia ominaisuuksia, vaan toisiaan täydentäviä. Ester toimi hegemonisesta maskuliinisuudesta käsin tuhon estämisessä ja alamaisiinsa nähden, mutta hän oli ei-hegemonisessa maskuliinisessa suhteessa Ahasverokseen ja Mordokaihin nähden.

Esterin toiminnan taustalla oli Persian aikakauden mukainen yleinen normi vaimojen alamaisuudesta aviomiehilleen. Esterin merkittävimminä arvoina nousi esille rohkeus, viisaus ja hurskaus ja hänen asenteinaan kunnioitus, nöyryys ja toisten neuvojen huomioon ottaminen.

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
1. Johdanto	2
1.1 Maskuliinisuustutkimus.....	2
1.2 Sukupuolentutkimus raamatuntutkimuksessa	3
1.4 Tutkimusaiheen valinta	5
1.5 Esterin kirjan taustaa	6
1.6 Esterin kirjan juoni lyhyesti	6
1.7 Esterin nimestä ja kirjasta.....	7
2. Maskuliinisuuden teorat	9
2.1 Hegemoninen maskuliinisuus.....	9
2.2 Ei-hegemoninen maskuliinisuus.....	10
3. Maskuliinisuuden tarkastelua Esterin kirjassa.....	11
3.1 Kuningas Ahasveroksen maskuliinisuus	12
3.2 Kruununsa menettänyt kuningatar Vasti.....	13
3.3 Valtaan pyrkivä Memukan.....	14
3.4 Esterin kasvatti-isää Mordokaita vihaava Haman.....	17
3.5 Esterin kasvatusisä Mordokai.....	22
3.6 Esterin maskuliinisuuden, arvojen ja asenteiden tarkastelua.....	24
3.6.1 Esterin käytöstä ohjaavat normit, arvot ja asenteet.....	32
4. Yhteenveto	34
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	37
Lähteet ja apuneuvot	37
Kirjallisuus	37

1. Johdanto

Tutkimukseni pääkohde on Esterin kirja ja sen henkilöiden maskuliinisuuden sekä jonkin verran feminiinisuuden ilmeneminen. Minua kiinnostaa erityisesti Esterin maskuliinisuus ja viestintä, ja siinä ilmenevä kunnioitus ja toiminnassa esiin tuleva viisaus ja rohkeus, joka ilmenee valmiutena jopa oman henkensä uhraamisena kansansa edestä. Pohdin, mitkä olivat Esterin käytöksen ja toiminnan takana vaikuttavat normit, arvot ja asenteet. Kuningatar Esterin lisäksi tarkastelen viiden muun henkilön maskuliinisuutta, joita ovat kuningas Ahasveros, kuningatar Vasti, Esterin kasvatti-isä Mordokai ja hoviherrat Memukan ja Haaman. He kaikki performoivat maskuliinisuuttaan omalla tavallaan, samoin Ester ja Vasti ilmentävät naiseuttaan eri tavoin. Maskuliininen toiminta ei ole sidottu sukupuoleen, vaan maskuliinisuutta voi ilmentää niin mies kuin nainen toiminnassaan ja puheessaan. Maskuliinisia ominaisuuksia on sekä miehessä että naisessa. Tutkimukseni tarkastelun yhtenä näkökulmana on Raewyn Connellin hegemoninen maskuliinisuuden käsitys, jota ei ole aikaisemmin tutkittu Esterin kirjan tutkimuksissa.

Esterin kirjaa on tutkittu muun muassa kirjallisuuden tutkimuksena, identiteettien ja sukupuolentutkimuksen sekä tunnustamisen teorian näkökulmasta. Saga Lippo on ensimmäinen, joka sovelsi maisterintutkielmassaan tunnustamisen teoriaa Esterin kirjassa.¹ Marthe Maleke Kondemo on tutkinut Esterin kirjaa kongolaisten identiteettien ja roolimallien näkökulmasta, jossa myös sukupuolen kysymykset ovat läsnä.² Häpeän ja kunnian teemoja Esterin kirjassa tarkastelee Timothy S. Laniak kirjassaan *Shame and honour in the book of Esther* (1998). Varsinaista Esterin käärröä ja sen tarinaa on tutkinut esimerkiksi David J. A. Clines.³ Muita tunnettuja Ester-tutkijoita mainittakoon muun muassa Michael V. Fox ja Carey A. Moore. Mooren kommentaari on *Esther. A New Translation with Introduction and Commentary* ja Foxin teos *Character and Ideology in the book of Esther*. Foxin kirjan pääkysymys: ”Kuinka juutalaiset voivat parhaiten selviytyä ja menestyä diasporassa?”⁴, on voimassa oleva kysymys edelleen tänään.

1.1 Maskuliinisuustutkimus

Maskuliinisuustutkimus, joka on samalla sukupuolentutkimusta, on ollut lisääntyvässä määrin kiinnostuksen kohteena viimeiset vuosikymmenet. Raywyn Connell julkaisi 1. painoksensa

¹ Lippo 2020.

² In Search of Affirming Identities and Role Models: A Gender-sensitive re-reading of the Vasthi and Esther characters in the book of Esther among the Mongo of the Democratic Republic of the Congo (2015).

³ Esther Scroll: The Story of the Story (2019).

⁴ Fox 2001, 4.

Masculinities 1980-luvulla ja ensimmäiset maskuliinisuustutkimukset Raamatun tutkimuksessa ilmestyivät 1990-luvulla.⁵ Varhaisimpia maskuliinisuustutkijoita on Leanne Payne, jonka mukaan maskuliinisuus on kriisissä. Tätä teemaa hän tarkasteli vuonna 1995 ilmestyneessä kirjassaan *Crisis in masculinity*. Merkittävä nykyinen maskuliinisuustutkija Raywyn Connellin lisäksi on muun muassa Conway Colleen.⁶ Molempia maskuliinisuustutkijoita myös raamatuntutkijat ovat hyödyntäneet.

1.2 Sukupuolentutkimus raamatuntutkimuksessa

Erikseen mainittakoon sukupuolentutkimus raamatuntutkimuksessa. Akateeminen Raamattuun pohjautuva ”sukupuolentutkimus alkoi 1900-luvun jälkipuoliskolla”.⁷ Tähän teemaan liittyen Susanna Asikainen ja Elisa Uusimäki julkaisivat kirjan *Sukupuoli Raamatun valossa*, joka sisältää useita sukupuolen- ja maskuliinisuustutkimukseen liittyviä artikkeleita, kuten Anna-Liisa Rafaelin artikkelin Hyve, sukupuoli ja suhteissa olemisen taito Neljännessä makkabilaiskirjassa⁸ ja Martti Nissisen artikkelin Sukupuolielämää Vanhan testamentin teksteissä.⁹ Merkittävä sukupuolentutkija Paul Heger on tutkinut naisia Raamatussa, Qumranissa ja varhaisessa rabbiinisessa kirjallisuudessa.¹⁰ Hän kuvaa kirjassaan muun muassa luomisen narratiivia naisen kannalta sekä vaimon ja miehen asemaa ja rooleja yhtenäisyyden, oikeudellisen ja sosiaalisen aseman eri näkökulmista.

Ensimmäisen Heprealaisessa Raamatussa maskuliinisuutta käsittelevän esseekokoelman julkaisi Ovidiu Creangă vuonna 2010. Muutamaa vuotta myöhemmin Ilona Zsolnay toimitti maskuliinisuutta käsittelevän teoksen *Being a man*, jossa on Martti Nissisen relatiivista maskuliinisuutta valottava tutkimusartikkeli.¹¹ Ovidiu Creangă on toimittanut kirjan *Hebrew Masculinities Anew* vuonna 2019, joka on näin ollen lähes viimeisintä tietoa Heprealaisen Raamatun maskuliinisuuksista. Kirjan tekemiseen ovat osallistuneet Creangăn lisäksi monia tämän ajan kansainvälisesti arvostetuimpia maskuliinisuustutkimuksen asiantuntijoita, kuten David J. A. Clines, Hilary Lipka, Brian Charles DiPalma, Milena Kirova, Susan E. Haddox, Stuart Macwilliam sekä suomalaisista asiantuntijoista Martti Nissinen.

”Voiko nainen (ja Jumala) olla maskuliininen?”, kysyy Martti Nissinen Biblical Masculinities -artikkelissaan.¹² Tätä teemaa tarkastelen tutkimuksessani Esterin kohdalla.

⁵ Asikainen 2019, 133.

⁶ Connell 2005. Masculinities; Colleen 2008. Behold the Man.

⁷ Asikainen & Uusimäki 2019, 6.

⁸ Rafael 2019, 115–132.

⁹ Nissinen 2019, 32–51.

¹⁰ Heger 2014. Women in the Bible, Qumran, and Early Rabbinic Literature – Their Status and Roles.

¹¹ Nissinen 2016. Relative masculinities in the Hebrew Bible/Old Testament.

¹² Nissinen 2014.

Katja von Schöneman on tarkastellut naisen luomista rabbiinisen kirjallisuuden ja rabbin näkemysten pohjalta.¹³ Sanna Ojalehto ja Kari Siirtola ovat tutkineet maskuliinisuutta ja feminiinisyttä ”Daavidin ja hänen vaimojensa hahmoissa”.¹⁴ Näin huomaamme, että maskuliinisuuden ja sukupuolisuuden kysymykset ovat tulleet osaksi myös suomalaisten raamatuntutkimusta.

Maskuliinisuustutkimus lähtee liikkeelle siitä, että maskuliinisuus tai miehekkyyks ei ole sidottu sukupuoleen. Maskuliinisuus ei siten ole jotain, ”mitä miehet ovat, vaan jotain, mitä miehet tekevät”, toteaa Susanna Asikainen *Sukupuoli Raamatun valossa* -teoksen artikkelissaan¹⁵. Asikainen määrittelee omassa artikkelissaan maskuliinisuuden sukupuoli-ihanteeksi.¹⁶ Mies on mies ja nainen on nainen, vaikka molemmilla on maskuliinisia ja feminiinisiä ominaisuuksia, joita voivat ilmentää.¹⁷ Maskuliinisuuden ”määrä” ja ”laatu” miehessä ja naisessa vaihtelevat, mihin on osaltaan vaikuttamassa se, mitä kussakin kulttuurissa pidetään tavoittelemisen arvoisena. Yhdysvaltalaisen Paynen mielestä tahto on olemuksemme maskuliininen, aktiivinen osa, riippumatta siitä olemmeko miehiä tai naisia, ja tämän maskuliinisen tahdon avulla teemme vastuullisia päätöksiä ja ratkaisuja.¹⁸ Jumalalla voidaan ajatella olevan maskuliininen ja feminiininen puolensa. Ihmisestä feminiinisenä suhteessa Jumalaan, on kirjoittanut Martti Nissinen. Nissinen jakaa maskuliinisuuden kolmeen ideaan: fyysinen, sosiaalinen ja kosminen. ”Kosminen ruumis” tarkoittaa ”the man before God”: jokainen ihminen, niin mies kuin nainen, on siis feminiininen suhteessa Jumalaan. Fyysinen ruumis (body) pitää sisällään ihmiskehon yksilöllisiä ominaisuuksia ja ”sosiaalinen body” määrittellään suhteessa yhteisöön ja sen jäseniin.¹⁹

Jonkin aikaa on julkaistu kriittistä maskuliinisuus – ja gender kriittisiä tutkimuksia. Yksi tämän kaltaisista tutkimuksista on Biblical Interpretation, jossa Jorunn Okland Norjan yliopistosta peräänkuuluttaa artikkelissaan²⁰ selitystä Heprealaisen Raamatun ja toisen tempelijaajan traditioiden hegemoniseen maskuliinisuuteen. Okland esittelee artikkelissa sitä, että feministisissä tutkimuksissa huomio kohdistui ensin antiikin teksteissä esiin tuleviin patriarkaalisiin arvoihin ja mieskeskeiseen perspektiiviin, joissa nainen kuvataan useasti

¹³ Von Schöneman 2019. Evolution of Rabbinic Discourse on the Creation of Woman in Late Antiquite.

¹⁴ Ojalehto & Siirtola 2020. Säröytynyt Daavid ja hänen puolisonsa. Moniulotteinen maskuliinisuus ja feminiinisyys Samuelin kirjojen sekä Ensimmäisen kuninkaiden kirjan Daavidin ja hänen vaimojensa hahmoissa.

¹⁵ Asikainen 2019, 134.

¹⁶ Asikainen 2019, 133–150.

¹⁷ Asikainen 2019, 134. Viite 3: ”Perpetuaan ja Felicitaan marttyyrikertomuksessa Perpetua, nuori karthagolainen marttyyri, näkee unessa muuttuvansa mieheksi ja kestää marttyyrikuolemansan kärsimykset ´kuin mies´.”

¹⁸ Payne 1995, 104, 79.

¹⁹ Nissinen 2016, 221–237.

²⁰ Okland 2015.

enempi objektina kuin subjektina. ”Turhamaisuus ja kilpailu arvosta, kunnia, voima ja maine ovat tunnettuja tavoitteita miehillä patriarkaalisissa yhteiskunnissa.”²¹ Esimerkkejä näistä löydämme myös Raamatusta. Ilmenikö myös Esterillä tai muilla kirjan henkilöillä näitä edellä mainittuja maskuliinisia piirteitä? Okland toteaa, että modernissa maailmassa on erilaisempia tapoja elää miehenä ja naisena kuin antiikin maailmassa. Kriittisissä maskuliinisuustutkimuksissa tuodaan esille samoja teemoja kuin muissa sukupuolentutkimuksissa.²² Raamatullinen maskuliinisuustutkimus jakaa feministisen Raamattu-kritiikin peruspiirteet. Hegemonista maskuliinisuutta pidetään yhtenä hedelmällisempänä katsantokantana maskuliinisuuteen,²³ jolla Oklandin mukaan on vielä hyödyntämättömiä mahdollisuuksia raamatuntutkimuksessa.

1.4 Tutkimusaiheen valinta

Tutkimusaiheeni valintaan vaikutti myös mielenkiintoni juutalaisuuteen ja juutalaisiin ajoittain kohdistuvaan vainoon, jonka nähdään lisääntyneen huomattavasti jälleen meidän aikanamme. Juutalaisuuteen ja juutalaisiin kohdistuvaan antisemitismiin törmäsin ensi kerran murrosiässä lukemani kirjallisuuden kautta. Juutalaisiin kohdistuva vaino Esterin kirjassa voidaan myös nähdä antisemitisminä.²⁴ Esterin kirjassa kuvataan ”ajattomalla tavalla”²⁵, miten viha jotain kansanryhmää kohtaan voi herätä yhden ihmisen toimesta ja laajeta koko kansaa uhkaavaksi vaaraksi, ”jonka julmalla sisällöllä ovat taustana maanpaon katkerat kokemukset”.²⁶ Teksti kertoo hierarkiasta ja vuorovaikutuksesta niin perheen sisällä kuin valtiollisella tasolla, ja niissä ilmenevästä kunnioittavasta tai kapinoivasta käytöksestä. Juutalaisten historia alkoi kauan ennen rabbiinista juutalaisuutta; perinteen mukaan ensimmäinen juutalainen oli Kaldean Urissa, nykyisessä Irakissa syntynyt kantaisä Abraham, joka vaelsi sieltä Kanaaninmaahan noin 1700-luvun tienoilla eKr. Raamatun laskelmien mukaan.²⁷ Israelilaisten läsnäolo Kanaaninmaassa on ilmeinen tosiasia viimeistään vuoden

²¹ Okland 2015, 479.

²² Okland 2015, 481. Intersektionaalisuus käsitys (thl.fi): ”Ihmisen asemaan yhteiskunnassa vaikuttavat muutkin erot kuin sukupuoli, kuten yhteiskuntaluokka ja ikä, alkuperä ja seksuaalinen suuntautuminen.”

Queer teoria: ”Sen teoreettiset juuret ovat poststrukturalismissa, kirjallisuusanalyysissä ja psykoanalyysissä. Keskeisiä taustateoreetikkoja ovat Jacques Lacan, Jacques Derrida, Michel Foucault, Gilles Deleuze ja Felix Guattari.” Vammaistutkimus: ”Yhteiskuntatieteellinen vammaistutkimus tarkoittaa vammaisuuden tutkimista yhteiskunnallisena, kulttuurisena ja poliittisena ilmiönä.”

<https://courses.helsinki.fi/fi/open-university/subjects/vammaistutkimus>

²³ Okland 2015, 479–482.

²⁴ Illman 1995, 102. Illmanin mukaan antisemitismi-ilmiöllä on yli 2000 vuotta pitkä historia.

²⁵ Lippo 2020, 1.

²⁶ Gulin 1972, 98.

²⁷ Tuori & Harviainen 2018, 17.

1000 eKr. tienoilla. Ensimmäinen maininta heistä Raamatun ulkopuolisista lähteistä löytyy Merneptahin piirtokirjoituksista vuodelta 1135 eKr.²⁸

1.5 Esterin kirjan taustaa

Esterin kirjasta on kaksi versiota, hepreankielinen (MT) ja kreikankielinen (LXX).

Hepreankielisessä versiossa ei mainita Jumalan nimeä kertaakaan. Kreikankielinen versio sisältää kuusi suurta ”materiaalilohkoa”, jotka puuttuvat hepreankielisestä versiosta, mukaan lukien Esterin ja Mordokain pitkäkköt rukoukset²⁹, sekä Mordokain uni kirjan alussa.

Kreikankielinen versio on suomennettuna *Vanhan testamentin apokryfikirjat*: Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 2007 hyväksymässä suomennoksessa. Tässä tutkielmassa keskityn heprealaiseen versioon. Persian kuninkaan nimestä käytän ”heprealaista versiota Ahasveros” vuoden 1933 Kirkkoraamatun mukaan. Vuoden 1992 Kirkkoraamatussa (KR 1992) käytetään ”kreikkalaista muotoa Kserkses”.³⁰

Esterin kirjan tapahtumat sijoittuvat pakkosiirtolaisuuden jälkeiselle ajalle Persiaan ja ajoittuvat 400-luvulle eKr., jolloin Ahasveros eli Kserkses I hallitsi Persiaa (485–465).³¹ Babylonia menetti valta-asemansa Persialle ja Persian kuningas Kyyros II antoi pakkosiirtolaisille luvan palata Juudaan eli persialaisten hallitsemaan Jehudin provinssiin³². Pakkosiirtolaiset asustivat Jahudia eli Juudankylää (Alstola & Silverman) 500–600-luvuilla.³³ Kirjallisen muotonsa Esterin kirjan arvellaan saaneen 300–200-luvuilla eKr.³⁴ Rudolf Smendin mukaan Esterin kirjan ja hellenististen romaanien samankaltaisuus sulkisi pois 200-lukua aikaisemmat ajoitukset. Samaan viittaisi myös ”Esterin kirjan myöhäinen heprea”.³⁵

1.6 Esterin kirjan juoni lyhyesti

Esterin kirja kertoo Ahasveroksen eli Persian kuningas Kserkses I:n aikaisista tapahtumista juutalaisten ja persialaisten välillä.³⁶ Kuningatar Vasti ei noudata kuninkaan käskyä ja näin ollen kuningas valitsee uudeksi kuningattareksi juutalaisen Esterin. Esterin kasvatti-isä on juutalainen Mordokai, jota kuninkaan visiiri (pääministeri) Haman vihaa, koska Mordokai ei suostu kumartamaan häntä. Haman vihastuu tästä niin, että päättää tuhota kaikki juutalaiset, mutta Mordokai estää suunnitelman Esterin avulla. Haman joutuu itse Mordokaille

²⁸ Harviainen & Huhtala 2017, 45.

²⁹ Gravett 2008, 389–390.

³⁰ Lippo 2020, 2.

³¹ Smend 1989, 176.

³² Tuori & Harviainen 2018, 18.

³³ Alstola & Silverman 2018, 144.

³⁴ Lippo 2020, 2–3.

³⁵ Smend 1989, 176–177.

³⁶ Bronner 1994, 14.

hankkimaansa hirsipuuhun. Mordokai saa Hamanin viran ja saa kuninkaalta luvan juutalaisille puolustaa itseään tuhojiaan vastaan päivänä, jonka Haman on valinnut arvalla (pur-purim) juutalaisten tuhoamispäiväksi. Kuninkaan käsky on peruuttamaton (Ester 1:19), joten tarvittiin uusi käsky, jotta juutalaiset voisivat puolustaa itseään. Esterin kirjan lopussa annetaan määräys viettää Purim-juhlaa vuosittain samaan aikaan, Adar-kuun 14. ja 15. päivänä.³⁷ Juutalaiset viettävät vielä tänäkin päivänä Purim-juhlaa helmi-maaliskuussa. Se on keväinen ilojuhla Raamatun Esterin kirjassa kuvatun pelastumien muistoksi. He lukevat silloin itse tai kuuntelevat Esterin kirjaa ääneen luettuna, pukeutuvat naamiaisvaatteisiin ja rämisyttävät Haman-räikkiä Hamanin nimen kohdalla³⁸ sekä valmistavat makeita leivonnaisia eli Hamanin korvia.

1.7 Esterin nimestä ja kirjasta

Esterin kirja on ainoa Heparalaisen Raamatun kirja, jossa Jumalan nimeä ei mainita kertaakaan, mikä voidaan tulkita, että Jumala on piiloutunut. Rabbiinikirjallisuuden mukaan nimi Ester tarkoittaa ”olen piilossa”, joka on johdettu Jes. 57:17 sanajuuresta חֲסִיר (”hastir”) = ”kätkeä kasvonsa” tai ”kätketty”. Tämän voidaan ajatella viittaavan siihen, kun Ester kasvatusisä Mordokain kehotuksesta ei paljastanut juutalaista syntyperäänsä (Ester 2:20).³⁹ Rabbi Jehuda toteaa, että Hadassa on Esterin oikea nimi, mutta pohtii, ”miksi häntä kutsutaan myös Esteriksi”? Rabbi itse vastaa: ”Koska Ester kätki (masteret) taustansa”, eikä ollut ilmoittanut syntyperäänsä.⁴⁰ Rabbi Nehemian mukaan häntä kutsutaan Esteriksi siksi, koska ”maailman kansakunnat kutsuivat häntä Istariksi”.⁴¹ Myös jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että Hadassa olisi Persiassa saanut nimekseen Ester, viitaten ilmeisesti sodan ja rakkauden jumalattaren Istarin nimeen, joka tarkoittaa tähteä.⁴² Viittaukseen lienee syynsä, että Istaria pidettiin jopa sukupuolirajoja rikkovana jumalattarena.⁴³ Saga Lippon mukaan Esteriä voitiin pitää rajoja rikkova käyttäessään myös maskuliinisia piirteitään vaikuttaakseen näin kuninkaaseen.⁴⁴

Saga Lippo tuo esille lisää mielenkiintoisia näkökantoja Esterin nimestä. Raamatun nimiin liittyy aina jokin merkitys, niinpä Esterinkin nimeen: Hadassa חֲסִירָה, Esterin

³⁷ Smend 1989, 176.

³⁸ Harviainen 1995, 50.

³⁹ Tuori & Harviainen 2018, 433. Viite 9: Rabbin ehdotuksen mukaan Ester oli ”Mordokain vaimo (’koti’), ei kasvattitytär!”

⁴⁰ Tuori & Harviainen 2018, 432. Viite 7 kerrotaan, että Esterin nimi on mahdollisesti juonnettu persian kielen tähteä merkitsevästä sanasta *stara* tai mesopotamialaisesta Istar-jumalattaren nimestä.

⁴¹ Tuori & Harviainen 2018, 433.

⁴² Lippo 2020, 34; Nissinen 2016, 20.

⁴³ Lippo 2020, 35; Svärd 2016, 2.

⁴⁴ Lippo 2020, 35.

juutalaisena alkuperäisenä nimenä, merkitsee myös myrttiä. Esterin Hadassa-nimestä todetaan Targum Rishonissa: ”hänen nimensä oli Hadassa, koska hän oli vanhurskas nainen, ja vanhurskaat ovat kuin myrtit.”⁴⁵ Targum Sheni toteaa, että ”myrtin tuoksu miellyttää koko maailmaa samalla tavalla kuin Esterin teoilla on ollut universaali vaikutus”. Kun taas Ester Rabbah selittää myrtillä olevan ”suloinen tuoksu, mutta kitkerä maku” ja vertaa sitä Esterin suloisuuteen Mordokaita kohtaan, mutta kitkeryyteen Hamania kohtaan. Lippo tuo esille myös nimessä nähdyn vertauksen ”vaatimattomuuteen, koska myrtin pienet vaatimattomat lehdet kietoutuvat kudoksena oksiansa ympärille”.⁴⁶ Israelilaiset käyttivät, Nehemian kirjan mukaan, lehtimajojen koristeluun myrtin lehtiä lehtimajajuhlaa eli sukkotia viettäessään (Neh.8:15). Lehtimajajuhlaa vietetään edelleen Israelissa. Kaksoisnimi Hadassa-Ester voidaan monien mielestä nähdä myös kuvastavan Esterin kirjan ”päähenkilön kahta vastakkaista roolia juutalaisena orjana ja persialaisena kuningattarena”.⁴⁷

Rabbit kokevat Esterin kirjan ongelmalliseksi ”maallisuuden” ja Jumalan nimen mainitsemattomuuden takia. Osa juutalaisista kyseenalaistaa sen tähden kirjan aseman pyhien kirjojen joukossa. Rabbi Šemuel kuitenkin sanoi, että ”Ester kirjoitettiin pyhän hengen inspiroimana”⁴⁸ ja näin ollen se kuuluu pyhiin kirjoihin. Esterin kirjan ilmeinen teema on juutalaiseen kohdistuva antisemitismi⁴⁹, mutta Sara Lippon mukaan Esterin kirjaan kätkeytyy myös muita isoja teemoja Jumalan kätkeytymisen tavoin. ”Sukupuolentutkimuksen ja sukupuolten välisten jännitteiden näkökulmat” ovat muun muassa olleet kertomuksen lukutapoja⁵⁰, joten se sopii hyvin maskuliinisuustutkimukseni kohteeksi.

⁴⁵ Tuori & Harviainen 2018, 432. Myös rabbi Meir sanoi: ”Ester oli hänen oikea nimensä, mutta miksi häntä kutsutaan Hadassaksi? Vanhurskaiden takia, sillä heitä kutsutaan myrteiksi. Raamatussa sanotaan näin: Hän seisoi myrttien keskellä (Sak. 1:8). Viite 7: ”Hadassa tarkoittaa heprean kielessä ’myrttiä’ (hadas).”

⁴⁶ Lippo 2020, 34.

⁴⁷ Lippo 2020, 35.

⁴⁸ Tuori & Harviainen 2018, 427–428.

⁴⁹ Illman 1995, 102. Illmanin mukaan antisemitismi ilmiöllä on yli 2000 vuotta pitkä historia.

⁵⁰ Lippo 2020, 4.

2. Maskuliinisuuden teorit

2.1 Hegemoninen maskuliinisuus

Raewyn Connell puhuu hegemonisesta maskuliinisuudesta *Masculinities* -teoksessaan, tarkoittaen sillä ”tosimieheyttä”⁵¹ eli johtavassa asemassa olevan ryhmän maskuliinisuutta.⁵² Paljon valtaa omaavia pidetään maskuliinisempina ja näin ollen hegemonista maskuliinisuutta ihanteellisena maskuliinisuutena. Hegemonisen maskuliinisuuden vastapainona mainitaan useita ei-hegemonisia maskuliinisuuksia. Näihin kuuluu ”naismaisina pidettyjä alisteisia maskuliinisuuksia”⁵³ sekä syrjään työnnettyjä ja unohdettuja maskuliinisuuksia”.⁵⁴ Esimerkkinä nykyajan alisteisista maskuliinisuuksista Raewyn Connell mainitsee homoseksuaalisuuden.⁵⁵ Hän painottaa näkemystä, että ”hegemoniset-maskuliinisuudet alistavat, marginalisoivat tai auktorisoivat ei-hegemonisia maskuliinisuuksia”. Toisaalta ”ei-hegemoniset maskuliinisuudet voivat haluta olla osa hegemonisesta maskuliinisuudesta ja kannattaa joitain hegemonisten maskuliinisuuksien ihanteita” eli niin sanotut kannattajat.⁵⁶ Connell ottaa huomioon määrittelyssään sukupuolten väliset ja sisäiset valtasuhteet, tunnustaen maskuliinisuuden monimuotoisuuden ja intersektiot sukupuolen ja muiden sosiaalisten rakenteiden välillä, toteaa Asikainen.⁵⁷ Jos mies oli passiivinen ja häneltä puuttui itsehillintää, niin antiikin aikana sen katsottiin olevan merkinä alisteisesta maskuliinisuudesta ja tällaisia miehiä pidettiin naismaisina.⁵⁸ Antiikissa hurskautta pidettiin erityisesti maskuliinisena ominaisuutena. Itsehillintään maskuliinisena hyveenä liittyi antiikissa esimerkiksi tunteiden hallitseminen. Eunukit olivat päinvastaisia eli ”esikuvia itsehillinnän puutteesta”; heitä pidettiin myös pelkureina.⁵⁹ Tuolloin miehekkyyden tärkeimpänä ominaisuutena pidettiin muiden ihmisten kontrollointia ja hallitsemista. Miehen piti kyetä puolustamaan, jos häntä loukattiin. Aristoteleen mukaan kykenemättömyys puolustamaan oli miehelle häpeällistä.⁶⁰ Esterin kirjan tapahtumat ajoittuvat muinaiseen aikaan, joten voidaan olettaa, että antiikin ajan maskuliinisuusihanteita on ilmennyt henkilöiden diskursseissa ja toiminnassa. Martti Nissinen kirjoittaa *Sukupuoli Raamatun*

⁵¹ Asikainen 2019, 135; Connell 1995, 76–81.

⁵² Asikainen 2019, 135; Connell 1987, 183–186; 2005, 76–81.

⁵³ Connell 1995, 78; Haddox 2010, 2–16.

⁵⁴ Asikainen 2019, 135.

⁵⁵ Asikainen 2019, 147; Connell 2005, 78.

⁵⁶ Asikainen 2019, 136–137; Connell 2005, 76–81. Asikainen 2019, (alaviite 8): ”Kannattaja on Jokisen (2013, 17) käännös Connellin termille ”complicit masculinity.”

⁵⁷ Asikainen 2019, 136.

⁵⁸ Asikainen 2019, 147.

⁵⁹ Asikainen 2019, 141–142, 147–148.

⁶⁰ Asikainen 2019, 139.

maailmassa -kirjan artikkelissaan, että antiikin ajan naisten toimijuus historiallisena tosiasiana hyväksyttiin eikä kyseenalaistettu heidän sukupuolensa takia.⁶¹

2.2 Ei-hegemoninen maskuliinisuus

Maskuliinisuustutkimuksessa tuodaan esille, että kaikki miehet eivät jaa yhtä ja samaa maskuliinisuusihtannetta. Nämä ihanteet lisäksi vaihtelevat eri aikakausina ja eri kulttuureissa ja ovat eriarvoisessa asemassa keskenään. Maskuliinisuustutkimuksissa ei-hegemoniset maskuliinisuudet ovat vastapainona miehekkäimpinä pidettyjen miesten maskuliinisuuksille.⁶²

Connell painottaa, että ei-hegemoniset maskuliinisuudet ovat joutuneet hegemonisten maskuliinisuuksien alistamiksi ja marginalisoimiksi sekä auktorisoimiksi. Toisaalta hänen mukaansa alistaminen ja auktorisoiminen voi tuoda ei-hegemonisille maskuliinisuuksille joko positiivista tai negatiivista näkyvyyttä. Negatiivisena hän mainitsee homoseksuaalisen miehen epätoivottavan, naismaisen käytöksen ja ”positiivisena esimerkkinä miehekkyydestä” mustan miesurheilijan.⁶³ Näin ollen ei-hegemoniset maskuliinisuudetkin ovat keskenään eriarvoisessa asemassa kulttuurissa, toisten ollessa näkyvämpiä toisten sijaan. Joillekin ei-hegemonisille maskuliinisuuksille oman marginaalisen aseman hyväksyminen voi olla vapaaehtoista, minkä vuoksi he vastustavat ”hegemonisten maskuliinisuuksien ihanteita”.⁶⁴ Mirva Kärki toteaa maisterintutkielmassaan, että Jürgen Moltmann näkee alamaisuuden itsensä alentamisena. Moltmannin mukaan Jumala ”alentaa itsensä” (eng. self-humiliation) muun muassa luomisessa ja tehdessään liiton ihmisten kanssa.⁶⁵ Tulkitsen Memukanin vetoituksen vaimojen alamaisuudesta miehilleen⁶⁶ tarkoittavan ideaalia vapaaehtoista alistumista, itsensä alentamista, eikä ylivallan alle pakottamista. Vai lieneekö se siihen aikaan kuitenkin ollut pakon sanelemaa?

Antiikin teksteissä osaa naisista kuvattiin heikkoina ja vallanhimoisina, jotka ovat kyvyttömiä hillitsemään itseään, osaa vaatimattomina ja uskollisina.⁶⁷ Näin ollen naisilla oli sekä hegemonisen maskuliinisuuden piirteitä että ei-hegemonisen maskuliinisuuden piirteitä. Toimiko Ester hegemonisesta maskuliinisuudesta käsin ajaessaan juutalaisten puolustamishankkeen täytäntöön panoa? Vaiko hegemonisesta feminiinisyydestä käsin? Tästä hieman lisää seuraavalla sivulla.

⁶¹ Nissinen 2019, 29.

⁶² Asikainen 2019, 135; Connell 2005, 76–81.

⁶³ Asikainen 2019, 137.

⁶⁴ Asikainen 2019, 136–137.

⁶⁵ Kärki 2020, 33.

⁶⁶ Alamaisuus miehelle tulee ilmi esimerkiksi tässä Esterin kirjan kohdassa Ester 1:16–22.

⁶⁷ Asikainen 2019, 138.

3. Maskuliinisuuden tarkastelua Esterin kirjassa

Tarkastelen Esterin kirjan tutkimuksessani maskuliinisuuden ilmenemistä kuningatar Esterillä ja kirjan muilla henkilöillä. Muut Esterin kirjan tarkastelemani henkilöt ovat kuningas Ahasveros, Esterin setä Mordokai ja kuningatar Vasti sekä hoviherrat Haman ja Memukan. Tarkastelen miten maskuliinisuuskäsitykset tulevat ilmi heidän diskursseissaan ja toiminnassaan. Pohdin miksi he käyttävät kuninkaalle puhuessaan sanontaa: ”Jos kuningas hyväksi näkee” (Ester 1:19, 2:3, 5:4, 5:8, 7:3, 8:5 ja 9:13). Pynnönen on todennut maisterintutkielmassaan, että käytettäessä uudelleen tiettyä puheilmausta, sillä on nähtävissä erilaisia vaikutuksia, kuten sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia, joihin vaikuttaa myös historiallinen ja sosiaalinen konteksti.⁶⁸

Esterin aikakauden naiset oli yhteiskunnallinen ja uskonnollinen rakenne rajannut yhteiskunnallisen vaikutuksen ja vallan ulkopuolelle. Heille annettiin vain sen verran opetusta, kun mitä heidän ajateltiin tarvitsevan perheenemäntinä (*homemaker*) toimiessaan.⁶⁹ Ester oli tässä mielessä poikkeustapaus toimiessaan kodin ulkopuolella ja käyttäen valtaa pelastaessaan kansansa tuholta. Bronner viittaa kirjassaan *From Eve to Esther* Talmudin⁷⁰ tylyyn kannanottoon, minkä mukaan naiset elivät muinaiseen, kuten Esterin aikaan, rajoitetun elämän, ja heidät on karkotettu miesten yhteisöstä; naisten elämää tuohon aikaan voi verrata jopa vankien elämään.⁷¹

En tarkastele hegemonista maskuliinisuutta seksuaalisessa käyttäytymisessä, vaan muutoin vallan näkökulmasta. Carrie Paechter tuo esille Rethinking the possibilities for hegemonic femininity: Exploring a Gramscian framework -artikkelissaan Gramscian hegemonisen feminiinisuuden lähestymistavan hegemonisen maskuliinisuuden rinnalle. Paechterin mukaan ”käsitykset maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta muuttuvat ajan ja paikan myötä, kun vuorovaikutus ja vastustus vaativat jatkuvaa paikallista neuvottelua ja oikeuttamista”. Siitä huolimatta hegemonisia muotoja suorittaville tunnustetaan olevan ”oikeus valta-asemaansa”. Hän mainitsee Foucaultin toteamuksen, että maskuliinisuuteen liittyy ”jatkuva taistelu”, joka on osa vallan ja vastarinnan vuorovaikutusta.⁷² Tämän ”jatkuvan taistelun” olen tuonut tutkielmassani esille maskuliinin ja feminiinin yhteyteen

⁶⁸ Pynnönen 2013, 14–15.

⁶⁹ Bronner 1994, 16.

⁷⁰ Tuori & Harviainen 2018, 11. Talmud (‘oppi’) on juutalaisten rabbiin laatima teos, joka sisältää heidän dialogejaan ja keskustelujaan. Sitä koottiin satojen vuosien ajan; sen laajuuden vuoksi sitä voidaan kutsua kokonaiseksi kirjastoksi kirjan sijaan. Se sisältää elämän koko kirjon, kuten lakia, raamatuntulkintaa, elämänohjeita, unia.

⁷¹ Bronner 1994, 16.

⁷² Paechter 2018; Foucault [1988].

pyrkimisen esiintuomisessa. Minä en tarkastele feminiinisyttä hegemonisena vaan tarkastelen maskuliinisuutta, niin miehessä kuin naisessa ominaisuutena, jonka tulee toimia tasapainossa feminiinisen puolensa kanssa, niin yksilöihmisessä, avioliitossa kuin yhteiskunnassa. Se, joka on alamaisten asemassa, nousee helposti kapinaan ja vastustamaan hegemonista maskuliinisuutta, oli sitten kyse mistä valtasuhteesta tahansa. Suurin taisteluhan käydään ihmisen omassa sisimmässä.

3.1 Kuningas Ahasveroksen maskuliinisuus

Ahasveros on Meedia-Persian mahtava kuningas, hänen alaisuudessaan on satakaksikymmentäseitsemän maakuntaa. Hänen mahtavuutensa tulee esimerkiksi ilmi siinä, kun hän on järjestänyt sata kahdeksankymmentä päivää eli kuusi kuukautta kestävät pidot, joissa hän esittelee ruhtinaillensa ja palvelijoillensa suuruutensa loistavaa komeutta ja kuninkaallisen kunniansa rikkautta. Ruhtinailleen ja palvelijoilleen järjestämiensä pitojen jälkeen hän järjesti vielä seitsenpäiväiset pidot koko Susanin linnan väelle. Juotavaa oli tarjolla kuninkaalliseen tapaan runsaasti ja se tarjoiltiin kulta-astioista, mutta lakina oli, ettei kenenkään ollut pakko juoda viiniä, vaan kuninkaan käsky oli, että hovimestarien oli ”tehtävä kunkin oman halun mukaan”. Kuningas Ahasveroksen maskuliinisuus on Connellin maskuliinisuuden määritelmän mukaan johtavassa asemassa olevan ryhmän maskuliinisuutta. Hän kuitenkin kysyi neuvoa lähimmiltä virkamiehiltään ja he saivat tulla hänen luoksensa ilman lupaa, milloin vain, niin tästä päätellen hänen maskuliinisuutensa ei ilmennä tässä kohdassa hegemonisessa maskuliinisuudessa aika ajoin esiin tulevia negatiivisia, alistavia tai marginalisoivia piirteitä. Samaa voi päätellä siitä, että kuningas oli antanut käskyn, että hovimestarien oli tehtävä viiniä tarjoillessa kunkin oman halun mukaan, eikä ketään saanut pakottaa juomaan viiniä.

Seitsemäntenä päivänä, viinin aiheuttaman sydämen iloisuuden vallassa, kuningas tahtoi näyttää kansoille ja ruhtinaille kuningatar Vastin kauneuden; Vasti oli hänen mielestään näöltään ihana. Leila Bronner viittaa juutalaisten oppineiden tulkintakirjallisuuden (midrash) ja Genesiksen kylkiluutarinaan, joka hänen mielestään kertoo miehen ja naisen ihmissuhteen luonteesta. ”Vaimo on kuin hän itse”⁷³, sillä ovathan he yhtä, ”yksi ruumis”. Tämän ”puolen itsestään” kuningas olisi halunnut esitellä juhlaväelleen. Rakastaessaan vaimoaan hän rakastaa itseään. Siksi mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi (Ef.5:31). Miestä myös kehoitetaan rakastamaan vaimoaan kuin itseään ja kunnioittamaan häntä enemmän kuin itseään (”One should love one’s wife as oneself and

⁷³ Bronner 1994, 29; b. Ber. 24a; b. Sanh. 38b.

honor her more than oneself”).⁷⁴ Näin ei Ahasveros toiminut esittäessään vaatimuksen tuoda Vasti ”näytille”. Kuningas Ahasveroksella kieli on viestinnän väline, tekstuaalinen funktio: viestittiin se, mitä oli tarpeen.⁷⁵

Miehen rakastaessa vaimoan ja vaimon kunnioittaessa miestänsä, se tulee ilmi heidän toiminnassaan. Vasti oli järjestänyt omat juhlat naisille Susanin linnassa. Siitä päätellen, että Vasti ei halunnut tulla kuninkaan kutsusta huolimatta hänen järjestämiinsä juhliin Susan linnaan, heidän yhteytensä oli katkennut. Silti hän oli kuninkaan vaimo, jolta aviomies eli kuningas saattoi odottaa ”vaimon mukaista käytöstä” (1. Moos. 3:16). Voi olettaa, jos kuningatar Vasti olisi kunnioittanut miestänsä ja ollut hänelle alamainen, niin hän olisi tullut mukaan juhliin. Mutta kuninkaallakin oli oma osuutensa asiaan. Kuningas oli esitellyt kuusi kuukautta kuninkaallisia rikkauksiaan ja loistoaan, oletettavasti vaimonsa täysin unohtaen ja nyt juovuttuaan hän haluaa viimeisenä esitellä vaimonsa juhlaväelleen. Ahasveroksen käytöksestä voi tulkita Vastin olleen objektin asemassa, jota hän halusi käyttää omien mielitekojensa mukaisesti: kutsua esille silloin kun se itselle parhaiten sopi. Vaimo myös saattoi odottaa mieheltään miehen mukaista rakastavaa käytöstä, joka myös varjelisi häntä. Vastin ja Ahasveroksen kesken on nähtävissä selvästi maskuliinisuuden kamppailua, mikä voidaan toisaalta ajatella maskuliinisuuden ja feminiinisuuden valtataisteluna.

3.2 Kruununsa menettänyt kuningatar Vasti

Esterin kirjassa on hyvin lyhyesti kerrottu kuningatar Vastista. Ensin mainitaan hänen naisille järjestämänsä juhlat kuninkaan palatsissa ja heti seuraavana kuninkaan käsky tuoda Vasti kaikille kansoille ja ruhtinaille nähtäväksi. Käsky tuoda Vasti annettiin kaikkiaan seitsemälle kuninkaan hoviherralle. Voiko hoviherrojen määrästä päätellä, että Vasti tiedettiin vahvatahtoisena naisena, niin että odotettavissa voisi olla hänen estelynsä tai kieltäytymisensä? Vastilta vaadittiin rohkeutta kieltäytyessään, uhmaten näin kuningasta ja montaa hoviherraa. Kirja ei kerro hoviherrojen reaktiosta, ainoastaan kuninkaassa syttyneestä vihasta ja sen seurauksista.

Rabbiinisen kirjallisuuden mukaan Vastin olisi pitänyt tulla miesten eteen alasti. Tästä ja kuninkaan viinin juonnista sapattina kerrotaan Megillan käärössä Vastin pidot -osiossa (12a–13b). Rava totesi juutalaisten ja tähtienpalvojen syövän ja juovan sapattina, jolloin juutalaiset alkavat puhua Tooran ja ylistyksen sanoja ja tähtienpalvojat alkavat puhua törkeyksiä. Tällöin he myös alkavat väittelemään siitä etkä naiset ovat kauneimpia,

⁷⁴ Bronner 1994, 29; b. Yemah, 62b.

⁷⁵ Pynnönen 2013, 16.

meedialaisnaiset vai persialaisnaiset. Kserkses eli Ahasveros kehuskeli heille, että hänen käyttämänsä ”kuppi” on kaldealainen eikä persialainen tai meedialainen, tiedustellen vierailtaan haluavatko he nähdä hänet. Jolloin hänen vieraansa vastasivat: ”Kyllä – mutta vain, jos hän on alasti!”⁷⁶ Kuningas Ahasveroksen käytös kuningatar puolisoaan kohtaan oli hyvin alentavaa ja epäkunnioittavaa. Tässä tulee lisäksi näkyviin tuon ajan mukainen hierarkia, minkä mukaan vaimo oli miehen omaisuutta, josta mies saa määrätä. Colleen Conway kommentoi *Behold the Man* -teoksessaan⁷⁷, että Vastin motiivit torjua kutsu olivat kunnioitettavia, kun ajatellaan hänen henkilökohtaista koskemattomuuttaan ja historioitsija Josefuksen esiin nostamaa tapaa.⁷⁸ Josefus kommentoi, että muukalaisten ei tulisi katsoa persialaisia vaimoja, joten Vasti toimi tätä Persian imperiumin tapaa kunnioittaen, eikä mennyt miesten katseltavaksi. Vastin voiman ajateltiin olleen ”lempeä nostattava” (aphrodisiac): se sai hänet näyttämään fyysisesti houkuttelevammalta.⁷⁹

Ester Rabbassa (3:3) paheksutaan molempien juhlimista, nimittäen niin kuningasta kuin kuningatarta jumalattomaksi. Jopa temppelin katsottiin olevan pilalla, kun tämä jumalaton mies eli kuningas juhlii. Kuningatar Vastia pidettiin jumalattomana sen vuoksi, että hän juhli järjestäen juhlat naisille.⁸⁰ Rabbit pohtivat mitä pyhät kirjoitukset tarkoittivat kuvatessaan Vasti-juhlaa. Tähän pohdintaan rabbi Yehoshua Karchan poika totesi: ”Siksi, että se paljastaisi millaiseen helppoon elämään Ester oli liittynyt.”⁸¹

3.3 Valtaan pyrkivä Memukan

Kuningatar Vastin kieltäytyttyä tulemasta kuningas Ahasveroksen eteen, kuninkaan hoviherrojen kautta esittämästä käskystä huolimatta, kysyi kuningas Ahasveros viisailta ja ajan tietäjiltä, mitä olisi tehtävä kuningatar Vastille. Yksi näistä seitsemästä hänen lähimmistä virkamiehistään oli Memukan, Persian ja Meedian ruhtinas (Ester 1:10–15). Memukan oli agagilaisen Hamanin, Hammedatan poika (Ester 3:1). Memukan sanoi kuninkaalle kuninkaan ja ruhtinasten edessä (Ester 1:16–19):

לְעַלְמֵהַמְּלָכָה לְבָדוֹ עֲוֹתָהּ וְשִׁתִּי הַמְּלָכָה כִּי עַל-כִּלְהֵשָׁרִים וְעַל-כִּלְהַעֲמִים אֲשֶׁר בְּכַל-מְדִינֹת הַמְּלָכָה אֲשַׁנְוֹרוֹשׁ
 כִּי-נֶאֱמַר דְּבַר-הַמְּלָכָה עַל-כִּלְהַנְשִׁים לְהַבְזוֹת בְּעֲלֵיהֶן בְּעִינֵיהֶן בְּאֶמְרָם הַמְּלָכָה אֲשַׁנְוֹרוֹשׁ אֲמַר לְהַבִּיא אֶת-וְשִׁתִּי הַמְּלָכָה לְפָנָיו וְלֹא-
 בָּאָה: וְהַיּוֹם הַזֶּה תִּאֲמַרְנָהּ וְשָׁרוֹת פִּרְסִי-וּמְדִי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת-דְּבַר הַמְּלָכָה לְכָל שְׂרָי הַמְּלָכָה וְגַבִּי בְּזָנוּן גְּזָפָה: אִם-עַל-הַמְּלָכָה טוֹב נֶאֱמַר

⁷⁶ Tuori & Harviainen 2018, 429. ”Kuppi” tässä tarkoitti väheksyvässä mielessä hänen vaimoansa Vastia. Vastin kerrotaan saaneen samalla mitalla, millä hän itse oli mitannut: ”jumalaton Vasti oli tuottanut luokseen Israelin tyttäriä, käsenyt riisua heidät alasti ja pannut heidät työhön sapattina”.

⁷⁷ Conway 2008, 125.

⁷⁸ Conway 2008, 125.

⁷⁹ Conway 2008, 125.

⁸⁰ Sefaria.org Esther Rabbah 3:3; https://www.sefaria.org/Esther_Rabbah.3.2?lang=bi&with=all&lang2=en

⁸¹ Sefaria.org Esther Rabbah 3:9; https://www.sefaria.org/Esther_Rabbah.3?lang=bi.

דבר-מלכות מלפניו ויכתב בדתיו פרוסומדי ולא יעבור אשר לא-תבוא נשתי לפני המלך אשנר'יש ומלכותה יתן המלך לרעותה
הטובה ממנה:

Memukan paheksui kuningatar Vastin käytöstä kuningasta kohtaan. Memukan piti Vastin tekoa rikoksena, ei vain kuningasta vastaan vaan kaikkia valtakunnan ruhtinaita ja jopa kansoja vastaan. Hänen teollaan olisi laajat seuraukset, jotka olivat Memukanin mielestä jo nähtävissä. Vastin käytös rohkaisisi muitakin vaimoja tottelemattomuuteen miehiään kohtaan ja halveksimaan (בְּזִיוֹן) ja jopa vihaamaan heitä. Memukanin mielestä kuninkaan tulisi laatia uusi muuttumaton käsky Meedian ja Persian lakeihin, jonka myötä Vastin kruunu annetaan häntä paremmalle, eikä Vasti saa enää tulla kuninkaan eteen (Ester 1:16–19). Memukanin mukaan tämän uuden lain myötä kaikki vaimot antavat kunnian aviomiehillensä (Ester 1:20).

Memukanin puheessa tulee selvästi ilmi muinaisen ajan maskuliinisuuden ihanteet, mikä ilmentää hegemonista maskuliinisuutta. Miehet olivat valta-asemassa ja vaimot olivat miesten omaisuutta, eikä miehistä kunniaa saanut loukata. Hän yritti toimia puhuessaan sosiaalisia suhteita ja identiteettejä luoden⁸² kuninkaaseen ja muihin miehiin nähden, mutta Vastiin nähden tavoite oli päinvastainen. Hänen puheensa on tyyllilajiltaan retorinen ja voimakkaasti tunteisiin vetoava puhe, ehkäpä hän toivoi puheellaan vaikuttavan muuttuviin maskuliinisiin valtasuhteisiin itsensä kohdalla. Esther Rabban mukaan Memukan sanoo: ”Jos se miellyttää Majesteettia”⁸³ vedoten kuninkaan tunteisiin, eikä niinkään tahtoon, sanoen: Jos kuningas hyväksi näkee. Memukan tuo vahvasti esille kuninkaan ja meedia-persialaisten identiteetin vedoten kuninkaan ja kaikkien kansojen, aviomiesten ja jopa maakuntien kunniaan: heitä tulee kohdella kunnioittavasti ja heitä tulee totella. Kuninkaaseen hän vetoaa hänen valtakunnan suuruuden kautta ja kruunun antamisen paremmalle kuningattarelle – kuningas ansaitsee parempaa – sekä hänen valtansa kautta, että hänellä on valta antaa muuttumaton käsky koko suureen valtakuntaansa.⁸⁴ Memukanille valta näyttää olevan keskeisessä roolissa. Hegemonisessa asemassa olevan valta-asemaa ei saanut kyseenalaistaa eikä horjuttaa; valta-asemaa pidettiin yllä pakolla – ei neuvottelulla.

Memukanin puheen rakenteina voidaan mainita, että hän kertoi yksityiskohtaisesti mitä oli tapahtunut ja miten asiat kuninkaan valtakunnassa olivat sillä hetkellä (representaatio).

Memukan käytti samanlaista tyyliä puheessaan (אם-על-המלך טוב) kuin kuningas Artakserkseen

⁸² Pynnönen 2013, 9, 16, 19.

⁸³ Sefaria.org Esther Rabba 4:9

⁸⁴ Pynnönen 2013, 21. Memukanin puheessa ilmeni legitimitointia: ”Legitimoinnin auktoriteettiperusteisessa argumentoinnissa käytetään vetoamista perinteeseen, lakiin, tapaan toimia tai sellaisiin henkilöihin, joihin liittyy institutionaalista valtaa.”

juomanlaskija Nehemia kuninkaan kysyessä häneltä mitä Nehemia toivoi. Nehemia rukoili taivaan Jumalaa (Nehemia 2:4) ja vastasi: ”Jos kuningas hyväksi näkee ja jos olet mielistynyt palvelijaasi, niin lähetä minut Juudaan...”; אֲמַלְכָה לְיְהוּדָה וְלִי חֵן וְחֶסֶד (Nehemia 2:5; KR/33).” Voidaan myös kääntää: ”Jos kuningasta miellyttää ja jos...” Memukanin ei tosin kerrota rukoilleen kuten Nehemian, mutta hän käytti puheessaan samoja sanoja kuin Nehemia. Intertekstuaalisuudesta käsitteenä todetaan, että se pyrkii historiallisuuteen ja diskurssissa lainaamme aina toisten ilmauksia.⁸⁵

Miltä näkökannalta käsin Memukan toimi? Katseliko hän kunnianhimoisin silmilasein ulkonaista menestystä (piilotetusti) itselleen haluten vaiko koko kansan parasta ajatellen? Memukanin vaikutteina näyttäisi olevan loukattu kunniantunto ja hänen halunsa kostaa sekä näyttää ”kaapin paikka”, kuka kuninkaan valtakunnassa ja kodeissa määrää tai saa käyttää valtaa. Hänen puheensa on tunnepitoinen ja tunteisiin ja vallan- ja kunnianhimoon vetoava. Vaikka hän tuo esille kuninkaan ja koko kansan maakuntineen, niin hänen puheensa ei saa vakuuttamaan hänen tarkoitusperistään yksinomaan kansan parasta ajattelevana.

Memukan oli hegemonisessa valta-asemassa kuninkaan lähimpänä neuvonantajana ja valtakunnan ylimpänä virkamiehenä (Ester 1:14). Ilmeneekö Memukanin puheessa tai käytöksessä hegemonista maskuliinisuutta? Kyllä, ja hän halusi olla osa hegemonisesta maskuliinisuudesta ja kannattaa Ahasveroksen hegemonista maskuliinisuutta, ehdottaessaan rajuja toimenpiteitä. Vasti (nyt pelkkä Vasti, ei enää kuningatar) ei saa enää tulla kuningas Ahasveroksen eteen ja kuninkaallinen säädös pitää tulla voimaan mahtikäskyllä muuttumattomana Persian ja Meedian lakeihin. Memukanin toimiessa Ahasveroksen hegemonisen maskuliinisuuden kannattajana ja kiinnittäen kuninkaan huomiota kuninkaan suuruuteen, mahtiin ja valtaan, hän hakee sitä kautta itselleen suosiota, hyväksyntää ja valtaa. Memukanin puheessa tulee selvästi ilmi myös tarve muiden ihmisten kontrollointiin ja hallitsemiseen, mikä oli tärkein miehisyyden ominaisuus antiikin aikaan. Miehen piti kyetä itsensä puolustamiseen, jos häntä loukattiin. Tunteisiin vetoavalla puheellaan Memukan rohkaisee kuningas Ahasverosta vallan käyttöön ja hegemoniseen maskuliinisuuteen sekä puolustamaan itseään. Hän toi vahvasti esille, että kuningatar Vasti ei ainoastaan loukannut kuningasta ja useita muita käytöksellään vaan hänen tekonsa oli rikos: ”Kuningatar Vasti ei ole rikkonut ainoastaan kuningasta vastaan, vaan myös kaikkia ruhtinaita vastaan ja kaikkia kansoja vastaan kuningas Ahasveroksen kaikissa maakunnissa” (Ester 1:16), ja hänen tulee

⁸⁵ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 116.

saada ansionsa mukaan. Vasti ei ollut toiminut vaimoille odotetulla tavalla⁸⁶, mikä tulee ilmi Memukanin puheessa arvostellessaan Vastin tekoa. Vastin teon tullessa muiden miesten vaimojen tietoon, he rupeavat halveksimaan aviomiehiänsä. Erityisesti kun kyseessä oli kuningas, olihan hän tuohon aikaan verrattavissa Jumalaan. Juuri aviomiesten kunnioittamiseen, mikä oli tuon aikakauden yleinen normi, Memukan vetosi todetessaan: ”...kaikki vaimot, niin suuret kuin pienetkin, antavat kunnian aviomiehillensä” ehdottaessaan kuninkaalle lain säätämisestä, antaa Vastin kruunu häntä paremmalle (Ester 1:17, 20).

3.4 Esterin kasvatti-isää Mordokaita vihaava Haman

Kuninkaan vihan laannuttua Vastia kohtaan, kuninkaan palvelijat ehdottivat uuden kuningattaren etsimisen aloittamista. Ester oli yksi vaimoehdokkaista, neitsyistä, joita tuotiin linnaan kuningattareksi valintaa varten. Hänen setänsä ”Mordokai oli palvelijana Ahasveroksen linnassa. Mordokai oli pakkosiirtolaisia, jonka Baabelin kuningas Nebukadnessar oli vienyt yhdessä Juudan kuningas Jekonjan kanssa Baabeliin (Ester 2:5–6). Hän oli ottanut setänsä tyttären Esterin eli Hadassan kasvattitytöksi, sillä Esterin molemmat vanhemmat olivat kuolleet. Eräänä päivänä Mordokai istuskeli kuninkaan portissa ja oli päättämässä valtakunnan asioista, jolloin hän kuuli kahden hoviherran suunnitelmista surmataksaan kuningas Ahasveroksen, minkä Mordokai sai estettyä Esterin välityksellä. Tämä uroteko kirjattiin kuninkaan aikakirjaan (Ester 2:21–23).

Näihin samoihin aikoihin kuningas Ahasveros ylensi agagilaisen Hamanin, Hammedatan pojan, ylimmäksi ruhtinaaksi kaikkien linnansa ruhtinasten joukossa. Hänen edessään piti kaikkien kuninkaan portissa olevien palvelijoiden polvistua ja heittäytyä maahan, kuninkaan käskyn mukaisesti. Mordokai oli ainoa, joka ei näin tehnyt. Toiset kuninkaan palvelijat ihmettelivät sitä ja kysyivät Mordokailta, miksi hän rikkoo kuninkaan käskyä vastaan. He sanoivat siitä useana päivänä Mordokaille ja ilmoittivat lopulta asiasta Hamanille saadakseen selville oliko Mordokain syy riittävän pätevä ollakseen tottelematta: Mordokai oli ilmoittanut olevansa juutalainen (Ester 3:1–4). Kuultuaan tästä Haman tuli kiukkua täyteen ja kuultuaan Mordokain kansalaisuuden, hän halusi tuhota kaikki juutalaiset koko Ahasveroksen valtakunnasta. Hän väheksyi käydä yksin käsiksi Mordokaihin (Ester 3:1–6). Niinpä Haman meni kuninkaan luokse ja sanoi:

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְמַלְכֵי אֶשְׁכְּנַרְוִישׁ יִשְׁנֹו עִם־אֲחֵד מִפְּזָר וּמִפְּרָד בְּיַד הָעַמִּים כָּל־כָּל מְדִינֹות מְלֹכֹותָ וְדָתֵיָם שְׁנֹות
וְאֶת־דָּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלִמְלֶךְ אִין־שְׁנֹה לְהַנִּיחָם: אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכְתֹּב לְאַבְדָּם מְכֹל־עַם

⁸⁶ Heparalaisen Raamatun luomistarinoita vastaavia oli Lähi-idän luomistarinat, kuten Mesopotamian eepos Enuma Elish.

”On yksi kansa hajallaan ja erillään muiden kansojen seassa sinun valtakuntasi kaikissa maakunnissa. Heidän lakinsa ovat toisenlaiset kuin kaikkien muiden kansojen, he eivät noudata kuninkaan lakeja, eikä kuninkaan sovi jättää heitä rauhaan (eikä ole kuninkaan edun mukaista kärsiä heitä KJV). Jos kuningas hyväksi näkee, kirjoitettakoon määräys, että heidät on tuhattava.” (Ester 3:8–9).

Sen enempää kyselemättä kuningas otti sinettisormuksensa ja antoi sen Hamanille ja antoi hänelle luvan tehdäkseen juutalaiselle kansalle mitä hän haluaa. Hopeaa kuningas ei ottanut vastaan vaan lupasi sen Hamanille. Niinpä kirjoitettiin Hamanin toiveen mukaisesti kuninkaan käskykirje, että juutalaiset on tapettava adar-kuun kolmantenatoista päivänä, samana päivänä, johon asti oli heitetty puuri´a eli arpa Hamanin edessä (Ester 3:8–13).

Hamanin puhe oli retorinen, silti erilainen kuin Memukanin. Haman käytti puheessaan osittain samanlaisia diskurssiivisia rakenteita kuin Memukan, joilla hän pyrki vaikuttamaan kuninkaaseen manipuloimalla. Kielenkäytöllä on sosiaalista valtaa ja manipulointi vahvistaa sosiaalista tasa-arvoa. Manipulointiin kuuluu ”meidän” ja ”niiden” vastakkainasettelua.⁸⁷

Voidakseen yrittää manipuloida korkeammassa asemassa olevaa täytyy omata sosiaalisia resursseja.⁸⁸ Näitä Hamanilla oli korkean asemansa vuoksi. Hamanin puhe ei ollut tunteisiin vetoava, vaan raakuutta ilmentävä ja kuninkaan arvovaltaan ja lakien noudattamatta jättämiseen painottuva. Hamanin puhe oli lyhyempi ja pelkistetympi kuin Memukanin, vailla tunneilmaisuja. Mitkä olivat toiminnalliset ulottuvuudet, kuten persoonalliset ja ympäristön vaikutukset Hamanin puheeseen ja tekemiseen? Mikä osuus oli henkilökohtaisilla arvoilla, kiinnostuksen kohteilla ja kyvyillä?⁸⁹ Voisiko syynä olla ero kielen resursseissa? Haman oli agagilainen, jolla ei ehkä ollut aikaisempia historiallisia ja sosiaalisia kytköksiä⁹⁰ kuulla ja käyttää monivivahteisempaa puhetapaa, mikä ehkä Memukanilla oli, joka oli Meedia-Persian ruhtinaita. Tai oliko hänen äidinkieltensä eri kuin maassa käytetty kieli, mikä myös vaikutti kielen käyttöresursseihin siten, että puhe oli pelkistetympää ja vailla tunneilmaisuja? Tosin historioitsija Josefus kertoo, että Haman on ”syntyperältään amalekilainen”, kun taas Mordokai oli Benjamin heimoon kuuluneen Kisin jälkeläinen, minkä vuoksi Hamanin ja Mordokain vihollisuus oli peräisin kauempaa.⁹¹ Se, että Haman oli agagilainen katsotaan viittaavan Agagiin, Amalekin kuninkaaseen, jonka kuningas Saul säästi, mutta profeetta Samuel hakkasi kappaleiksi Gilgalissa, sanoen: ”Koska sinun miekkasi on vienyt äideiltä lapset, sinun äitisi, jos kukaan on jäävä lastaan vaille” (1. Sam.15:33). Viidennessä

⁸⁷ Pynnönen 2013, 16–17.

⁸⁸ Pynnönen 2013, 17. Sosiaalisia resursseja omaaviin ja keskeisiin toimijoihin Pynnönen nostaa esille julkisessa keskustelussa ”hallitsevat” vaikuttajat, mukaan lukien myös mediat ja tutkijat.

⁸⁹ Kielhofner 2002, 114–122.

⁹⁰ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 16.

⁹¹ Josefus; *Jewish Antiquities*, XI, 209 (vi, 5); <https://wol.jw.org/fi/wol/d/r16/lp-fi/1200001833>

Mooseksen kirjassa on kehoitus pyyhkiä amalekilaiset ja heidän muistonsakin pois maan päältä, todeten: ”Muistakaa, mitä amalekilaiset tekivät teille, kun olitte tulossa Egyptistä. Nähdessään, kuinka heikkoina ja näännyksissä te silloin olitte, he Jumalaa pelkäämättä surmasivat kaikki, jotka olivat jääneet teidän joukostanne jälkeen.” (5. Moos. 25:17–18).

Hamanin puhe oli enemmän valtaan ja lakiin keskittyvä kuin Memukanin. Hamanin voidaan tulkita tavoitelleen puheellaan hegemonista maskuliinisuutta vallan pyrkimyksen kautta ja vallan tunnustamista hänen kumartamisensa kautta. Molemmat, Memukan ja Haman, kiivastuivat yhden ihmisen tottelemattomuudesta, Vastin tai Mordokain, minkä myötä he vaativat kosta ja ”kurinpalautusta” kaikille vaimoille tai koko kansalle. Hegemoninen maskuliinisuuden negatiivinen puoli nousi vahvasti esiin alistavana vallankäytön vaatimuksena.

Ensin Haman kertoi eli representoi, miten asiat kuninkaan valtakunnassa ovat, mitkä eivät tosin perustuneet tosiasioihin vaan valheeseen ja liioitteluun. Hän sanoi, että on yksi kansa, joka ei noudata kuninkaan lakeja, vaikka kysymyksessä oli yksi mies ja yksi rikkomus: Mordokai, joka ei ollut kumartanut Hamania. Hamanin omaa egoaan ja kunnianhimoaan oli loukattu, eikä kaikkia kuninkaan lakeja ollut jätetty noudattamatta. Sen jälkeen Haman esitti kunnioittavan lauseen: jos kuningas hyväksi näkee ja jatkoi pyyntöönsä, mitä kuninkaalta toivoi. Tosin herää kysymys, kuinka paljon Haman kunnioitti kuningasta, oliko lauseen takana päästä näennäisen kunnioituksen kautta päämääräänsä ja tuhottuaan juutalaiset saada Mordokai samalla vaikutusvaltaiselta paikaltaan pois. Hän vetosi myös identiteettiin, vaikka ei määritellyt sitä muutoin kuin sanomalla, että juutalaisten lait olivat toisenlaisia kuin Meedia-Persian lait. Lopuksi hän esitti Mordokain teon mittasuhteisiin nähden kohtuuttoman vaatimuksen surmata kaikki juutalaiset kaikissa kuninkaan maakunnissa, joita oli satakaksikymmentäseitsemän ja pyyntönsä läpiviemiseksi hän käytti rahaa: tarjoten kuninkaalle kymmenentuhatta talenttia hopeata. Eikö rahan tarjoaminen ollut kuninkaalle alentavaa? Eikö Haman siinä aliarvioinut kuninkaan rikkauksia, joita kuningas oli esitellyt vierailleen kuusi kuukautta? Yllättävää, miten helposti kuningas suostui Hamanin pyyntöön, pyytämättä lisäselvitystä asiasta tai millään lailla kyseenalaistamasta asiaa, vaikka Mordokai oli hänen uskottu palvelijansa. Vai oliko kuningas kenties vielä ”poissa tolaltaan” kaikkien ruhtinaitensa nähden kokemansa häpeän tähden, koska kuningatar oli kieltäytynyt tulemasta? Niinpä häntä ei kiinnostanut valtakunnan asiat. Vaikuttaa siltä, että antisemitismi⁹² oli pinnan alla vaikuttamassa, tullakseen sopivan tilaisuuden tullen näkyväksi: Hamania näytti ärsyttävän

⁹² Vanhan testamentin apokryfikirjat. EMO. *Kreikkalainen Esterin kirja* on paitsi kertomus naisellisen heikkouden tehosta myös vanhimpia todisteita esikristillisestä *antisemitismistä*.

juutalaisissa, että heillä oli kansana omat uskonnolliset, kulttuuriset ja sosiaaliset tapansa ja he elivät ”erillään muiden kansojen seassa” – mitä se sitten tarkoittikaan.

Esran kirjassa käskynhaltija Tattenai ja hänen virkatoverinsa Dareiokselle lähettämässään kirjeessä käyttävät myös Hamanin ja Memukanin ilmausta: ”Jos kuningas siis hyväksi näkee, niin tutkittakoon kuninkaan aarekammiossa siellä Baabelissa, onko niin, että kuningas Koores on antanut käskyn rakentaa tämän Jumalan temppelin Jerusalemissa” (Esra 5:17). Voisiko tällä olla tekemistä Hamanin vihaan Mordokaita kohtaan, sillä Mordokai oli Baabeliin vietyjä pakkosiirtolaisia yhdessä kuningas Jekonjan kanssa? Voiko siinä kenties olla syynsä, että Mordokai oli ehkäpä päässyt korkeaan virkaansa kuningas Jekonjan ”vanavedessä” ja tämä olisi aiheuttanut kateutta Hamanissa? Hamanin viitatessa puheessaan kuninkaan aarekammioihin kuningas ei siihen mitenkään reagoinut, paitsi torjuen Hamanin rahatarjouksen.

Millainen oli Hamanin maskuliinisuus? Oliko Hamanin maskuliinisuus jopa hypermaskuliinisuutta, kun hän loukkaantui niin verisesti Mordokaihin ja janosi kosta? Martti Nissisen sanoin, ihminen on sitä herkempi loukkaantumaan mitä hypermaskuliinisempi hän on. Nissinen toi esille myös haavoittuvuuden ja hypermaskuliinisuuden välillä vallitsevan ristiriidan, kun niitä käytetään ilmaisuvälineenä sosio-uskonnollisessa kriisissä,⁹³ jollainen voidaan ajatella kuningatar Esterin aikana Persiassa olleen. Hamanin ja Mordokain välillä on havaittavissa Ahasveroksen ja Vastin tapaan maskuliinisuuksien kamppailua.

Haman oli kuningas Ahasveroksen hegemonisen maskuliinisuuden kannattaja tai pyrki rohkaisemaan häntä toimimaan hegemonisesti: ei mitään tunteiluja, vaan raakaa toimintaa vaatien. Vaikka eihän minun mielestäni hegemonisen maskuliinisuuden tarkoitus ole olla raakaa, vaan johtajan tulee osata hallita perhekuntansakin pystyäkseen hallitsemaan ja johtamaan muita, mutta Haman oli armoton. Hän halusi päästä päämääräänsä hinnalla millä hyvänsä, lahjuksia tarjoamalla. Hänellä oli todennäköisesti halu päästä arvoasetelmassaan vielä korkeammalle. Kuninkaan paikalleko, sillä olihan hän jo nyt ylin ruhtinas? Diskurssin avulla Haman muutti omaa identiteettiään hallitsevammaksi ja haastoi kuningas Ahasveroksen maskuliinista hallitsijan identiteettiä alistavammaksi.⁹⁴

Hamanin puheessa ilmeni ylpeys ja kunnianhimo, vastakohtaisesti Esterin nöyrälle puheelle ja kunnioittavalle käytökselle, hänen kumartuessaan kuningas puolisonsa edessä. Hamanin tullessa kuningatar Esterin pidoista hän oli niin hyvillä mielin, että hän kutsutti ystävänsä ja vaimonsa luokseen, joille hän kehuskeli rikkautensa loistoa, kuten kuningas

⁹³ Nissinen 2022, luentomoniste 17.2.22, Hesekiel-kurssilla, TUM-V3201.

⁹⁴ Pynnönen 2013, 19.

pidoissaan, sekä poikiensa paljoutta. Hän ylpeili, että kuningas oli ylentänyt hänet ylemmäksi ruhtinaita ja kuninkaan palvelijoita, jatkaen vielä kehumistaan, että ainoastaan hänet oli kuningatar Ester kutsunut kuninkaan kanssa seuraavan päivän pitoihin (Ester 5:11–12). Poikien paljoudella kehuminen ilmensi Hamanin hegemonista maskuliinisuutta. Haman puhui kuninkaalle kunnioittavasti, hovin arvovaltaan sopivalla tavalla ja toisten edun puolesta. Vaimolleen ja ystäville puhuessaan hänen puheensa keskittyi omaan itseensä ja ylpeilyyn.

Matkalla juhlista kotiin Haman oli nähnyt Mordokain, joka ei kumartanut häntä kuninkaan portissa, mistä Haman vihastui suuresti, mutta hän hillitsi jonkin aikaa vihansa. Ehkä kohottaakseen loukattua hegemonista maskuliinisuuttaan, hän rupesi ylpeilemään ja kehuskelemaan ystävilleen ja vaimolleen rikkautensa loistoa ja poikiensa paljoutta. Heiltä hän saikin idean teettää hirsipuu Mordokaita varten. Haman ei tiennyt, että sananlasku: ylpeys käy lankeemuksen edellä, oli käymässä pian toteen hänen itsensä kohdalla.

Mitä Hamanin käytöksestä ja puheesta voidaan päätellä? Hamanin vaikuttimena näyttäisi olevan kateus, viha ja kostonhalu eli ”lihalliset” vaikuttimet eikä hyveiden mukaiset motiivit. Tosin ”lihalliset” eli aistihavaintoihin perustuvat asiat voivat olla myös hyviä, kuten kauneus, kulttuuri ja rakastava kosketus. Eihän Mordokai ollut loukannut muita kuin häntä. Toisaalta Mordokai antoi huonon esimerkin muille palvelijoille, rohkaisten kapinallisuuteen, kuten Vasti tottelemattomuudellaan. On vaikea nähdä Hamanin puheessa muuta hyvää kuin toteamus: jos kuningas hyväksi näkee. Hänen puheensa perustui valheelle ja liioittelulle, oman edun ja kunnian tavoittelulle. Hamanin feminiininen ja maskuliininen puolensa toimivat yhdessä, epäkunnioittavasti. Hän vaati toisilta kunnioitusta itseään kohtaan, mitä hän ei kuitenkaan osoittanut muita kohtaan armottomuuden vaatimuksineen.

Carey A. Mooren Esterin kirjan kommentaarissa *The Anchor Bible Esther* on maininta, että Memukan ja Haman on sama henkilö. Myös Tanna-oppineen mukaan Memukan oli Haman, juutalaisten arkkivihollinen.⁹⁵ Kysynkin, valtakko oli päässyt raaistamaan Hamanin? Memukanina hän käytti puheessaan paljon tunteiden ilmaisuja, mutta Hamanina tunteiden ilmaisua ei puheessa ollut enää lainkaan tai oli raaistunut, se oli muuttunut jo vihan toimeen panemisen vaatimukseksi. Memukanina hän oli yksi seitsemästä läheisestä neuvonantajista, mutta Hamanina hänet oli korotettu korkeimmaksi ruhtinaaksi, niin nousiko valta niin sanotusti hänellä päähän? Näin ollen Memukanin identiteetti olisi ”muovautunut ja muuttunut

⁹⁵ Moore 1971; Tuori & Harviainen 2018, 431, 499. Tanna oli henkilö, joka ”Talmudin aikaan osasi valtavan määrän rabbiinisia tekstejä muttei itse välttämättä tulkinnut lakia”.

niissä sosiaalisissa kehyksissä”, jotka häntä Hamanina ympäröivät, mikä tuli ilmi muutoksena hänen diskurssissaan.⁹⁶

3.5 Esterin kasvatusisä Mordokai

Olen maininnut Mordokain useaan otteeseen muiden kirjan henkilöiden yhteydessä, mutta tarkastelen tässä osiossa häntä vielä erikseen. Mordokai oli siis juutalainen, Jairin poika, Benjamin heimoa, Kiisin ja Siimein jälkeläinen. Esterin vanhempien kuoltua Mordokai adoptoi Esterin tyttäreksensä (Ester 2:5–7). Baabelin kuningas, Nebukadnessar oli tuonut Mordokain Juudan kuningas Jekonjan ja muiden pakkosiirtolaisten kanssa Jerusalemita Baabeliin. Tästä pakkosiirrosta mainitaan myös 2. Kuningasten kirjassa 24:14. Esterin kirjasta ei käy selville, miten Mordokai suhtautui Esterin haaremiin menoon vai oliko hän kenties vaikuttamassa siihen suuntaan. Ainakin hän piti Esteristä hyvää huolta varoittaessaan Esteriä kertomasta syntyperäänsä, aavistaessaan siitä voivan koitua haittaa ja ottaessaan joka päivä selvää, että Ester voi hyvin (Ester 2:11).

Mordokaita kosketti suuresti juutalaisten hätä, olihan heidän tilanteensa jo pakkosiirtolaisuuden takia vaikea. Mordokai järkyttyi, kuultuaan kaikkialle maakuntiin lähetetyistä kirjeistä, joissa annettiin määräys, että kaikki juutalaiset vaimoineen, lapsineen, nuorineen ja vanhoineen, oli ”hävitettävä, tapettava ja tuhottava” ja heiltä kehoitettiin ryöstämään saalista (Ester 3:12–13). Repäisten vaatteensa Mordokai pukeutui ”säkkiin ja tuhkaan” ja meni huutaen ja katkerasti valittaen keskelle kaupunkia. Kaikkialla juutalaisten keskuudessa syntyi suuri suru: he itkivät, paastosivat ja valittivat (Ester 4:1, 3). Kuultuaan tapahtuneesta Ester joutui suureen tuskaan ja hän lähetti vaatteita Mordokaille, että tämä pukeutuisi niihin säkin sijaan, mutta Mordokai ei tahtonut ottaa vaatteita vastaan. Silloin Ester lähetti Hatakin ottamaan selvää, miksi Mordokai toimii kuten toimii (Ester 4:4–6). Aikaisemmin olenkin jo kertonut, miten Mordokai tämän jälkeen taivuttelee Esterin menemään kuninkaan luokse, jotta juutalaisten tuhoamismääräys saataisiin peruutettua. Esterin suostuttua Mordokain ehdotukseen kirjan päätapahtumat painottuvat Esterin toimintaan, missä myös Mordokai on välillisesti koko ajan mukana.

Kuninkaan sinettisormuksella sinetöity Haamanin laatima määräys oli peruuttamaton, joten tarvittiin uusi määräys, mikä antoi juutalaisille luvan puolustaa itseään heidän tuhoajiensa hyökätessä. Niinpä kutsuttiin kuninkaan kirjurit, jotka nyt kirjoittivat Mordokain käskyn mukaan, kuningas Ahasveroksen nimissä, uuden määräyksen kaikille maakunnille vietäväksi. Kuninkaan sineteillä sinetöidyissä kirjeissä luki:

⁹⁶ Pynnönen 2013, 19.

että kuningas, sallii juutalaisten jokaisessa kaupungissa, missä heitä onkin, kokoontua puolustamaan henkeänsä hävittämällä, tappamalla ja tuhoamalla kansan ja maakunnan kaiken aseväen, joka heitä ahdistaa, sekä myös lapset ja vaimot, ja ryöstämään, mitä heiltä on saatavana saalista. (Ester 8:9–11).

Näin Hamanin suunnitelma tuhota (טְלִיף 'hallita, olla herra') juutalaiset, kääntyykin (אָפֶּן 'kääntyä, kaataa') häntä ja hänen liittolaisiaan vastaan. Vihalla ja kostolla on järkyttävät seuraukset. ”Kuninkaan käsky ja hänen lakinsa oli toimeenpantava, sinä samana päivänä, jona juutalaisten viholliset olivat toivoneet saavansa heidät valtaansa, mutta jona päinvastoin juutalaiset saivat valtaansa (אָפֶּן 'hallita, olla herra') vihamiehensä” (Ester 9:1). Hamanin hegemonisen maskuliinisuuden aikaansaama toimeenpanomääräys muuttuu nyt Mordokain hegemonisen maskuliinisuuden ilmentymäksi. Molemmilla on tekstin mukaan halu saada ”hallita ja olla herra”, vaikkakin Mordokai ja juutalaiset tässä tapauksessa pakon sanelemana, heitä kohtaavan tuhon edessä. Käskykirjeen kirjoittamisen jälkeen Mordokai lähti kuninkaan linnasta kultakruunu päässään, ja kuninkaalliseen pellavapukuun ja viittaaan puettuna. Näin oli juutalaisille nyt tullut valoa, iloa ja kunniaa. Mutta myös Susanin kaupungin sanotaan riemuitsevan ja olevan iloissaan (Ester 8:15); lieneekö heidän kokemuksensa Hamanin aikaisemmistakin pyrkimyksistä ja toiminnoista negatiivisia. Mutta myös Mordokaista sanotaan, että ”kauhu Mordokaita kohtaan oli vallannut heidät... ja Mordokai oli mahtava kuninkaan palatsissa.” Vaikka voi iloita juutalaisten kanssa siitä, että he eivät joutuneet tuhottavaksi, niin on surullista luettavaa siitä suuresta ihmisten määrästä, jotka joutuivat tuhotuiksi, juutalaisten ”käydessä käsiksi niihin, jotka hankkivat heille onnettomuutta” (Ester 9:2–4). Vihan ja koston seuraukset ovat aina järkyttäviä.

Ester pyysi vielä kuninkaalta, että Hamanin pojat, jotka olivat jo tapetut, ripustettaisiin Hamanin kanssa hirsipuuhun. Tähänkin toimenpiteeseen tarvittiin kuninkaan käsky ja sen myötä annettu laki toimeenpanoa varten (Ester 9:13–14). Tämä on yllättävä pyyntö Esteriltä. Toimiko hän tässä yksin vai oliko Mordokai mukana vaikuttamassa pyyntöön, se ei tekstistä käy selville. Nousiko valta Esterillä niin sanotusti päähän? Vaikuttaa siltä, että hän tässä kohtaa käytti hegemonista valtaansa väärin, olivathan Hamanin pojat jo kuolleet. Yhdessä, Ester ja Mordokai, kirjoittivat ”kaiken valtansa nojalla kirjoituksia saattaakseen säädöksenä voimaan” purim-käskykirjeen. Purim-juhlaa tulisi viettää sukupolvelta sukupolvelle, samassa kuussa ja samoina päivinä.⁹⁷ Niinpä Esterin käskystä lopulta nämä purim-määräykset säädettiin (Ester 9:29, 32).

⁹⁷ Ks. edeltä s. 7.

Esterin kirja on keskittynyt pitkälti Esteriin ja hänen toimintaansa ja kirjakin on nimetty hänen mukaansa. Yhtä hyvin kirja voisi olla nimeltään Mordokain kirja, sillä hänellä on niin merkittävä osuus kirjan tapahtumiin ja yksinomaan siihen, että Ester suostui tehtäväänsä. Kreikkalaisessa Esterin kirjassa on lisäyksinä Mordokain uni ja hänen rukouksensa Israelin kansan puolesta sekä kirjan lopussa Mordokain unen selitys. Heprealainen Esterin kirjan viimeinen luku keskittyy pelkästään Mordokaihin ja kuninkaaseen. Siinä mainitaan, että kaikki Mordokain valta- ja urotyöt (מַכָּה mask. ´voima, energia´; כֹּחַ fem. ´voimaa´) sekä kertomus hänen suuruudestaan (גִּבּוּר fem. ´suuruus´) kuninkaan korottamana on kirjoitettu Meedian ja Persian kuningasten aikakirjoihin. Mordokain toiminnassa tulevat esille niin maskuliini kuin feminiini. Ne olivat hänessä tasapainossa. Esterin kirja loppuu Mordokain ”ylystyksen”. Luvun mukaan Mordokai oli kuninkaan lähin mies ja suuri juutalaisten keskuudessa. Hän oli lukuisille veljille rakas sen vuoksi, koska hän ja ”puhui rauhaa” (שָׁלוֹם) ja harrasti kansansa parasta (Ester 10:2–3). Esteristä ei tässä vaiheessa mainita enää mitään.

3.6 Esterin maskuliinisuuden, arvojen ja asenteiden tarkastelua

Elisa Uusimäki kirjoittaa Sananlaskujen miehisestä ihanteesta, joka poikkeaa hänen mielestään useimmista heprealaisten tekstien välittämästä hegemonisesta maskuliinisuudesta. Viisautta ei pidetä sukupuolisidonnaisena taitona tai hyveenä ja suunnitelmallisuus ja sisäinen vahvuus kohotetaan politiikassa ja sodassa voimaa olennaisemmaksi tekijäksi.⁹⁸ Sananlaskujen mukaan viisas suunnitelma ja hyvät neuvonantajat tuovat sodassa menestyksen ja sävyisiä mieli katsotaan arvokkaammaksi kuin sankaruus ja maltti tärkeämmäksi kaupungin valtausta (Snl. 24:6; 16:32). Sananlaskuissa miehisen viisauden merkkeinä nähdään ”mielenmaltti, harkinta ja ymmärtäväisyys” vaihtoehtoisena sukupuoli-ihanteena toisin kuin muissa heprealaisissa kirjoituksissa.⁹⁹ Moraalisesti arvokkaat luonteenpiirteet nähtiin arvostettuina hyveinä. Sananlaskun mukaisesti kunnian saattoi saavuttaa vaatimattomuudella, nöyryydellä ja sävyisyydellä, eikä ylpeilyllä.¹⁰⁰ Esterin käytös näytti ilmentävän sävyisyyttä eikä ylpeilyä, mutta ei ehkä nöyryyttä ja vaatimattomuutta. Olihan hän suostunut kuninkaallisen palatsin haaremiin. Palatsissa Ester sai erityistä huomiota ja etuja. Ester oli vaimojen vartijan mieleen, joten hänelle annettiin määrättyä ravintoa ja seitsemän palvelijaa, joiden kanssa hän pääsi vaimolan parhaaseen paikkaan sekä hänelle tehtiin ”kaksitoista kuukautta kauneudenhoitoa: kuusi kuukautta mirhaöljyllä ja kuusi kuukautta hajuaineille ja muilla naisten kauneudenhoitokeinoilla” (Ester 2:8, 9, 12). Tällä kaikella arvelisin olleen

⁹⁸ Uusimäki 2019, 107.

⁹⁹ Uusimäki 2019, 106–107.

¹⁰⁰ Uusimäki 2019, 107.

vaikutusta Esterin kauneuteen ja kuninkaaseen, hänen tehdessä valintaansa tyttöjen suhteen. Esterillä oli kuitenkin nöyryyttä ja kunnioitusta Jumalan arvovaltaa kohtaan, kun hän sanoi: ”Jos tuhoudun, niin tuhoudun”, vaikkei Jumalan nimeä mainitsekaan. Tässä toteamuksessa Esterillä ilmenee selvimmin tavallisemmin miehisenä piirteenä pidettyä rohkeutta. Esterin kirjassa sukupuoli suhteutuukin yleensä miehiseksi ominaisuudeksi miellettyyn rohkeuteen (andrea).¹⁰¹ Naisen käyttäytyessä yhtäkkiä miehen tavoin, ei välttämättä aina herätä ihailua vaan jopa päinvastoin.¹⁰² En näkisi Esterin suostumisen takana olleen alistumisen, vaan itsenäisen rohkean päätöksen tehdä oma osuutensa mahdollisesti kansansa pelastamiseksi.

Kun Ester, Mordokai ja kaikki juutalaiset saivat tietää Hamanin tuhosuunnitelmista, heidät valtasi suuri suru: he itkivät, paastosivat ja valittivat (Ester 4:3). Niinpä Ester lähetti palvelijansa Hatakin Mordokain luokse saadakseen tietää asiasta tarkemmin. Mordokai velvoitti Esteriä menemään anomaan armoa kuninkaalta ja rukoilemaan häntä kansansa puolesta (Ester 4:8). Ester esteli, sillä hän tiesi, että voi joutua surmattavaksi, jos menee kutsumatta kuninkaan puheille. Mordokai vetosi Esterin vastuuseen todeten, etteikö hän kenties ”juuri tällaista aikaa varten ole päässyt kuninkaalliseen arvoon”. Mordokai taivutteli Esteriä pelolla, tosin tosiasioihin vedoten: ”Älä luulekaan, että sinä yksin kaikista juutalaisista pelastuisit”, muistuttaen samalla Esterin syntyperästä, jota hän ei ollut vielä paljastanut kuninkaalle (Ester 4:13). Ester oli viisas, eikä ruvennut toimimaan umpimähkään, vaan pyysi apua Mordokailta ja kaikilta Susanin juutalaisilta, että he rukoilisivat ja paastoaisivat kolme päivää hänen puolestansa. Hän itse myös paastosi palvelijattariensa kanssa (Ester 4:13).¹⁰³ Ester toimi maskuliinisesta puolestaan käsin, pyytäen viisautta neuvonantajien kautta ja Salomon tavoin (1. Kun. 3:9–12) viisautta Jumalalta rukouksen kautta. Ester luultavasti tiesi Vanhan testamentin lupauksen, että neuvonantajien runsaus tuo menestyksen, ja toimi sen mukaisesti (Snl. 6:25). Mordokai ja muut juutalaiset toimivat ikään kuin neuvonantajina rukoillessaan hänen puolestansa. Vaikka Ester pyysi neuvoja ja kuunteli toisten ohjeita, niin hänen maskuliininen toimijuutensa sisälsi itsenäisyyttä ja riippumattomuutta, mikä tuli ilmi esimerkiksi juhlien suunnittelussa. Hän käytti varmastikin kolmen päivän rukousaikaa myös valmistautumiseen ja suunnitelman tekemiseen.

¹⁰¹ Rafael 2019, 131.

¹⁰² Rafael 2019, 126.

¹⁰³ Ester 4:16. Kreikkalaisessa Esterin kirjassa mainitaan rukous paaston lisäksi. Mordokai pyysi sanomaan Esterille: ”Rukoile Herraa!” Kreikkalaisessa Esterin kirjassa on myös Esterin ja Mordokain rukoukset. Heprealaisessa Esterin kirjassa kerrotaan Esterin paastoavan ja pyytävän toisiakin paastoamaan. Raamatussa paastoon liittyy olennaisesti rukous, toisin kuin nykyään terveydelliseen paastoon ei tarvitse liittyä mitään hengellistä aspektia. 2. Aik. 20:3–4 todetaan: ”Silloin Joosafat peljästy ja kääntyi kysymään Herralta ja kuulutti paaston koko Juudaan. Niin Juuda kokoontui etsimään apua Herralta.” Herralta etsitään apua rukouksessa.

Kolmantena päivänä Ester meni tapaamaan kuningasta. Hän sai kuninkaalta luvan tulla luokseen ja kuningas kysyi, mitä asiaa kuningatar Esterillä oli. Silloin Ester vastasi: ”Jos kuningas hyväksi näkee...”, ja pyysi kuningasta ja Hamania järjestämiinsä pitoihin. Juominkien aikaan kuningas kysyi Esteriltä, mitä hän pyytää ja mitä hän haluaa. Nyt Ester vastasi: ”Tätä pyydän ja haluan. Jos olen saanut armon kuninkaan silmien edessä ja jos kuningas hyväksi näkee antaa minulle mitä pyydän, ja täyttää mitä haluan.” Ja niin hän pyysi kuningasta ja Hamania vielä seuraavana päivänä järjestämiinsä pitoihin ja lupasi silloin tehdä kuninkaan toivomuksen mukaisesti (Ester 5:1–8). Tulkitsen Esterin tällä keinoin lisänneen kuninkaan kiinnostusta asiaansa kohtaan. Kuningas suostui Esterin pyyntöön.

Esteristä ehkä voidaan sanoa, että hän oli ”älykäs kuin käärme ja viaton kuin kyyhkynen” (Matt. 10:16). Ester ei ollut tekemässä jotakin hienoa ja suurta, vaan hänet oli lähetetty pelastamaan kansansa uhkaavalta tuholta. Hän ei tavoitellut omaa kunniaansa. Hän jätti asiansa kuninkaan ratkaistavaksi ja pyysi apua rukouksen kautta Jumalalta.¹⁰⁴ Juhlia järjestäessään Esterillä ilmeni hurskaan järjen hyveeseen liittyvää tilanteiden hyödyntämisen kykyä¹⁰⁵, jota voidaan pitää maskuliinisena piirteenä.¹⁰⁶ Hän ”pehmitti” kuninkaan sydäntä puoleensa järjestämällä hänelle kahdet pidot. Se oli viisautta, voitaisiin ehkä sanoa myös viekkautta.¹⁰⁷

Juhlien välillä Haman oli rakennuttanut hirsipuun Mordokaille. Samana yönä kuningas sai tietää aikakirjasta luettuna, mitä Mordokai oli tehnyt pelastaakseen kuninkaan hengen. Mutta Mordokaita ei ollut palkittu siitä mitenkään, joten kuningas käski Hamanin kuljettaa Mordokaita juhlavaatteisiin puettuna hevosen selässä kaupungin torilla ja samalla huutaa: ”Näin tehdään miehelle, jota kuningas tahtoo kunnioittaa.” Haman toivoi ja oli luullut, että näin olisi tehty hänelle itselleen, mutta joutui pettymään, ja tuli kotiinsa vihoissaan ja häpeissään. Hänen viisaansa ja vaimonsa sanoivat ennustaen, että hän tulee kaatumaan Mordokain eteen maahan asti.

Seuraavana päivänä kuningas ja Haman tulivat jälleen Esterin järjestämiin pitoihin. Jälleen kuningas kysyi, mitä Ester pyytää (הֲלֹא־שָׁׁ) ja mitä hän haluaa (הֲשִׁׁׁ), ja lupasi että se hänelle annetaan. Ester vastasi nöyrästi: ”Jos olen saanut armon sinun silmiesi edessä, kuningas, ja jos kuningas hyväksi näkee, niin annettakoon minulle oma henkeni, kun sitä pyydän, ja kansani, kun sitä haluan.” Esterin vastaus on viisas ja retorinen. Hän aloittaa

¹⁰⁴ Kreikkalaisessa käännöksessä mainitaan Esterin rukous.

¹⁰⁵ Rafael 2019, 126.

¹⁰⁶ Eikö tilanteiden hyödyntäminen voi olla yhtä lailla feminiininen ominaisuus, juuri naisethan ovat kautta aikojen toimineet juhlien järjestäjinä?

¹⁰⁷ Pynnönen 2013, 17.

kunnioittavalla sanonnalla ja käytti samoja sanoja vastatessaan, kuin mitä kuningas kysyessään, mitä Ester pyytää ja mitä hän haluaa. Niin Ester vastasi sanoen: ”Tätä minä pyydän (הִלָּשָׁה) ja haluan (בְּקִשָּׁה).” Hän ei vaatinut. Hän vetoaa kuninkaan tunteisiin, kertoen ensin tilanteestaan, että hänet ja hänen kansansa on myyty hävitettäväksi ja tapettavaksi. Sen jälkeen hän viittaa kuninkaan arvovaltaan ja suureen vastuuseen, korottaen kuningasta todetessaan, ettei häntä kannattaisi pienien asioiden takia edes vaivatakaan, kuten jos heidät olisi myyty orjiksi. Esterin puheessa voidaan nähdä myös oveluutta. Kuningatar Vasti ei tullut kuninkaan pyynnöstä hänen eteensä ja häpäisi näin kuninkaan arvovaltaa. Nyt kuningatar Ester osoittaa kunnioitusta ja arvostusta häntä ja hänen kuninkuuttaan kohtaan, mikä varmasti oli mannaa kuninkaan sielulle tai paremminkin lihalle, joka odottaa kunniaa ja korottamista. Ester toimii viisaasti, valiten tarkoin sanansa ja osoittaen arvonantoa, niinpä kuningas toteutti hänen pyyntönsä. Ester pyytää, että kirjoitettaisiin määräys, jolla peruutettaisiin Hamanin juoni tuhota juutalaiset. Kuninkaan luvalla ja Esterin käskystä kirjoitetaan uusi käskykirje, jossa kuningas sallii juutalaisille luvan puolustaa henkeänsä surmaajien hyökätessä (Ester 8: 5, 11).

Ester oli osoittanut arvostavaa asennetta jo aikaisemminkin: Hän kunnioitti setänsä Mordokain neuvoa olla ilmaisematta syntyperäänsä ollessaan haaremissa (vaimola, vuoden 33 käännös). Ester tekee niin kuin Mordokai käski jo ollessaan hänen kasvattinansa. Mordokai huolehtii edelleen Esteristä, jopa paremmin kuin aviomies Ahasveros. Hän seurasi Esterin vointia ja tapahtumia käyskennellen joka päivä vaimolan esipihalla (Ester 2:11). Tämä varmasti vaikuttaa luottamusta Esterissä ja rohkeutta ottaa vaarin Mordokain neuvoista. Haaremi oli paikka, jonne nuoret neidot (neitsyet) oli viety saamaan kauneushoitoa ennen kuninkaan luokse kutsua, joista kuningas sitten valitsi tulevan vaimon Vastin sijaan. Ester kuuntelee muidenkin neuvoja. Kun Esterin vuoro oli mennä kuninkaan luokse, hän ei ottanut mukaansa kuin sen, mitä kuninkaan hoviherra, vaimojen vartija Heegal, häntä neuvoi ottamaan (Ester 2:15). Näin Ester sai armon kaikkien niiden edessä, jotka hänet näkivät (Ester 2:3–20). Esterin feminiinisyys näkyy siinä, että hän suostui/halusi ”kauneuskilpailuihin” ja vuoden kestäviin kauneushoitoihin. Oletan, että hänellä saattoi olla monien tyttöjen tapaan halu olla prinsessa ja hänen tapauksessaan tulla valituksi kuningattareksi.

Connell määrittelee hegemonisen maskuliinisuuden neutraalisti johtavassa asemassa olevan ryhmän maskuliinisuutena, ei toisia alistavana. Näin ollen Esterillä voidaan havaita olevan hegemonista maskuliinisuutta. Hän saattoi käyttää valtaansa viisaalla diskurssillaan kuninkaan kanssa keskustellessaan eikä alistanut alaisiaan. Toisaalta Connell painottaa hegemonisen maskuliinisuuden alistavan ei-hegemonisia maskuliinisuuksia tai että ei-

hegemoniset maskuliiniset kannattavat hegemonisia.¹⁰⁸ Jossain määrin voidaan ajatella, että Ester kannatti kuninkaan hegemonista maskuliinisuutta korottaessaan puheellaan kuninkaan valta-asemaa ja tehtävien paljoutta, ehkäpä hieman mielistellen tai manipuloiden. Tosin hän ei olisi muutoin voinutkaan vaikuttaa tai hänelle olisi käynyt kuin Vastille, ottaen huomioon sukupuolten väliset valtasuhteet ja naisen alisteisen aseman mieheen nähden tuona aikana.

Esterin etuna oli hänen asemansa Mordokain kasvattityttärenä. Mordokai oli palvelijana kuninkaan portissa, missä maan asiat päätettiin. Näin ollen Ester oli ehkä päässyt näkemään ja kuulemaan miten kuninkaan tai kuninkaan hoviväen kanssa ollaan kunnioittavassa vuorovaikutuksessa. Hänellä voidaan ajatella olleen kielen resursseja enemmän kuin Hamanilla. Hänen etunaan oli kauneutensa ja miellyttävä käytöksensä. Hänellä oli myös nöyryyttä vainottuna kansakuntana tai etnisenä vähemmistöryhmänä Persiassa olonsa vuoksi. Pakkosiirtolaisuuden kokemus (Ester 2:6), joka oli Mordokailla ja sitä kautta välillisesti Esterillä, uskoisin myös antaneen lujuuutta ja rohkeutta nousta puolustamaan itseään ja kansaansa, ettei karkotus toistuisi vielä pahempana. Heidän kansallinen identiteettinsä oli vielä heikoilla, mutta sen vahvuutena oli kuitenkin alisteisuus ensisijaisesti Jumalalle, mikä tuli ilmi Mordokain käytöksessä hänen kieltäytyessä kumartamasta Hamania. Siinä suhteessa Mordokain identiteetti oli vahva, samoin Esterin. Voidaan ajatella, että heillä oli ensisijaisena maskuliinisuutena Martti Nissisen määrittelemä ”kosminen ruumis”, jossa jokainen ihminen on feminiininen suhteessa Jumalaan, ”perimmäiseen” maskuliinisuuteen.¹⁰⁹

Haman joutui itse Mordokaita varten rakennuttamaansa hirsipuuhun. Mutta vielä oli voimassa Haamanin lähettämänä käskykirje juutalaisten tuhoamiseksi. Miten Ester toimi sen perumiseksi? Ester puhui vielä kuninkaalle ja lankesi hänen jalkojensa juureen, itki ja rukoili kuningasta torjumaan Hamanin juonen juutalaisia vastaan. Hän laittoi kaiken peliin, oman maineensa menettämisenkin. Kuningas oli armollinen ja ojensi kultavaltikkansa Esteriä kohti, niin Ester nousi ja seiso (שָׁעָא, ottaa kantaa) kuninkaan edessä (Ester 8:4). Tämä ilmaisu, seiso kuninkaan edessä, kuvastaa mielestäni itsearvostusta, kun Ester puhui ja kuunteli kuningasta. Tämän Esterin tavan seisoa kuninkaan edessä tulkitsen ilmentävän maskuliinista tahtoa. Leanne Payne kuvailee tällaista tapaa siten, että ihmisen tulisi kuunnella Jumalaa seisoen Jumalan edessä suorana, itseä ja Jumalaa kunnioittaen, eikä taipuneena ihmistä kohden. Toisaalta Payne sanoo, niin miehet kuin naiset ovat feminiinisiä suhteessa Jumalaan, käyttäen ilmaisua kosminen maskuliinisuus.¹¹⁰ Ester jatkoi: ”Jos kuningas hyväksi

¹⁰⁸ Asikainen 2019, 136–137; Connell 2005, 76–81.

¹⁰⁹ Nissinen 2016, 221–237. Edited by Ilona Zsolnay (2016). *Being a Man*.

¹¹⁰ Payne 1995, 72–73.

näkee ja jos minä olen saanut armon hänen silmiensä edessä, niin...” Hän toi ilmi oman tuskansa todeten, ettei jaksaisi nähdä kansaansa kohtaavaa onnettomuutta eikä sukunsa surmaa. Kuningas kuuli Esteriä ja antoi määräyksen perua Hamanin käskykirjeen. Niin laadittiin Esterin käskystä uusi käskykirje, kuninkaan sinettisormuksella vahvistettuna, millä peruttiin juutalaisten tuhoaminen (Ester 8: 5, 11).

Mordokai oli haastanut Esterin identiteettiä vaikuttamaan sosiaaliseen tilanteeseen; hän käytti kielen vuorovaikutuksellista funktiota Esterin identiteetin uudelleen luoja.¹¹¹ Ester uskaltautui ottamaan haasteen vastaan ja päätti tahtonsa avulla ottaa ratkaisevan askeleen mennä kuninkaan puheille. Hän ”työnsi syrjään” feminiinisen puolensa ja päätti toimia maskuliinisesta puolestaan käsin. Ester kertoi kuninkaalle, miten asiat ovat hänen ja hänen kansansa kohdalla ja kuka oli tilanteeseen syypää. Nyt hän rohkaistui myös ilmaisemaan oman kansallisuutensa, jota oli pitänyt tähän asti salassa. Hän hyväksyi oman historiansa, samastuen kansaansa, mikä on oman terveen identiteetin kannalta ensi arvoisen tärkeää. Hänellä oli juutalainen identiteetti ja diaspora- tai vähemmistöidentiteetti, joskin myös arvostettu kuningattaren identiteetti, joka oli vasta kehitymässä.

Esterin puhetyyli on kuningasta arvostava ja hillitty sekä tarkoin valittu sanavalinnoiltaan. Hän osaa käyttää tehokkaasti diskursiivisia rakenteita eli vakiintuneita puhekäytäntöjä, vaikuttaen siten kuninkaaseen ja rakentaen siten sosiaalista todellisuutta.¹¹² Esterillä kieli on maailman kuvaaja eli representationaalinen funktio.¹¹³ Kielen käyttö liittyy vahvasti yhteiskunnallisiin perusasioihin ja niiden analysointiin, kuten sosiaalisiin suhteisiin, uskomuksiin, identiteetteihin ja vallan kysymyksiin¹¹⁴, minkä vuoksi olen ottanut kielen diskurssit maskuliinisuuden rinnalle Esterin ja kirjan muiden henkilöiden maskuliinisuuksien tarkastelussani.¹¹⁵

Ester aloittaa puheensa kiinnittäen ensin huomion kuninkaaseen, mitä kuningas tahtoo ja vetoaa kuninkaan armollisuuteen. Vasta sen jälkeen hän esittää asiansa käyttäen samoja sanavalintoja kuin kuningas kysyessään (tahdot, haluat) osoittaen näin, että hän oli tarkkaan kuunnellut kuninkaan puheen. Ester ei korota itseään eikä anna ymmärtää, että hänellä on tarvittava tieto asian ratkaisemiseksi, ohi kuninkaan. Esteriä ei ollut pakotettu alamaisuuteen esimerkiksi Mordokain taholta, vaan hän oli itse valinnut sen.

¹¹¹ Pynnönen 2013, 16.

¹¹² Pynnönen 2013, 8, 21. Keskeisiä puheen rakenteita: puhuttelu, asian esittely, mielenkiinnon herättäminen, järkeen ja tunteeseen vetoaminen, mielipiteen tiivistäminen.

¹¹³ Pynnönen 2013, 16.

¹¹⁴ Pynnönen 2013, 16–17.

¹¹⁵ Pynnönen 2013, 16–17.

Esterin ajattelua ohjasti puheessa Mordokailta saamansa tieto sekä valta ja etiikka. Hän ei ollut halukas käyttämään valtaansa, mutta tiedosti asemansa vuoksi olevan vallan, jopa ainoana naisena, Mordokain vedotessa hänen vaikuttamismahdollisuuteensa ja vastuuseensa. Eettisyyttä Esterillä ilmenee tasavertaisena kohteluna kaikkia kohtaan, minkä tulkitsen siitä, kun hän sai armon kaikkien niiden edessä, jotka hänet näkivät (Ester 2:15). Eettisyyttä ilmentää myös se, ettei hän olisi halunnut käyttää valtaansa aiheuttaakseen toiselle kansan ryhmälle pahaa, vaan vasta pakottavassa tilanteessa oman kansan tuhon edessä. Foucault erottelee suunnitelmallisen hallinnan ja muuttuvat valtasuhteet.¹¹⁶ Esterin kohdalla oli kyse muuttuvasta valtasuhteesta, sillä hän toimi toisin kuin hänellä yleensä oli tapana ja itselleen alun alkaen suunnittelemattoman hallinnan vastaisesti. David J. A. Clines kirjoittaa *Esther Scroll* -teoksessaan, että Esterin pyynnöstä tulee ymmärrettävä siunaus tai lahja, joka edistää juutalaisten ”ylivaltaa” Persian imperiumin ytimessä. Hänen mukaansa provinssissa on ollut riittävästi verenvuodatusta, jotta Jumalan pelko – niin sanotusti - saataisiin asukkaisiinsa, mutta pääkaupungissa Susassa kannattaa torjua verenvuodatus, ettei tule lisää antisemiittejä.¹¹⁷

Alistavaan hegemoniseen maskuliinisuuteen tuskin kuuluu tapana kysyä mitä alamainen pyytää tai haluaa, kuten kuningas Ahasveros kuningatar Esteriltä. Useasti vaikuttaa hegemonista maskuliinista valtaa pitävillä auktoriteeteilla olevan yleisempää käskytykskulttuuri kuin tasavertainen toisen mielipidettävä kysyvä suhde alaiseen. Sitä ilmenee myös naisjohtajilla, eikä siis ole sukupuolisidonnainen. Connell tuo kirjassaan saman havainnon esille.¹¹⁸ Mordokai houkutteli Esterin toimimaan hänen maskuliinisesta puolestaan käsin. Ester taas toimi vastaavasti suhteessa Ahasverokseen. Hän oli alisteisessa suhteessa ja taivutteli miehensä maskuliinista tahtoa puolelleen. Ester ei voinut toimia varsinaisesti hegemonisesta maskuliinisuudesta käsin, sillä hän oli silti toisen vallan alla. Ester oli hegemonisen maskuliinisuuden alla kuningas Ahasveroksen sekä kasvatti-isänsä Mordokain taholta. Ester oli myös haaremissa ollessaan ei-hegemonisessa asemassa.

Sanna Ojalehto ja Kari Siirtola toteavat, että naisista saatavaa tietoa esimerkiksi Samuelin kirjoissa on vähän, minkä vuoksi on vaikea hahmottaa sen ajan todellisuutta, missä naiset Israelissa elivät¹¹⁹, näin ollen myös heidän maskuliinisuuttaan ja feminiinisyytään. Esterin sosiaalinen, kulttuurinen ja poliittinen konteksti oli joltain osin erilainen Esterin kirjan

¹¹⁶ Alanen 2007.

¹¹⁷ Clines 2019, 48.

¹¹⁸ Connell 2005.

¹¹⁹ Ojalehto & Siirtola 2020, 48.

tapahtumien Persiassa kuin ennen pakkosiirtolaisuutta, vaikkakin juutalaisten perinteiden kannalta oletettavasti samanlainen. Ojalehto ja Siirtola toteavat Daavidin valinnee vaimoikseen kauniita ja älykkäitä naisia, jotka omasivat lisäksi hyvän sosiaalisen tai poliittisen aseman.¹²⁰ Persian kuningas Ahasveroksella näyttää olleen samansuuntaisia periaatteita valitessaan uutta puolisoa kuningatar Vastin tilalle. Ester oli kaunis ja älykäs. Kauneus ja älykkyys kuvataan usein Heprealaisessa Raamatussa feminiinisyyden parhaimpina piirteinä.¹²¹ Sosiaaliselta ja poliittiselta taustaltaan hän ei ollut korkealle arvostettu, sillä olihan hän orpo tyttö ja vähemmistönä Persiassa, mutta hänen kasvatti-isänsä oli arvostetussa asemassa kuninkaan hovissa. Avioiduttuaan kuninkaan kanssa Esterin sosiaalinen asema kohosi miehensä statuksen myötä.

Esterillä ilmeni antiikin maskuliinisina ihanteina suunnitelmallisuutta ja itsehillintää harkitsevaisuutena ja tunteiden hallitsemisena.¹²² Hän osasi myös puolustaa itseään ja kansaansa. Esterillä oli Leanne Paynen määrittelemää omaa, luovaa maskuliinista tahtoa.¹²³ Hän pyysi miettimisaikaa, jolloin rukoili ja paastosi¹²⁴ ja päätti vasta sitten, meneekö kuninkaan puheille, eikä suostunut heti orjallisesti. Hänellä oli mahdollisuus itse päättää, sillä Mordokai kunnioitti Esterin tahtoa, eikä pakottanut, vaikka vetosikin hänen velvollisuudentunteeseensa. Hän oli jopa rohkeampi kuin miehet uhmatessaan kuolemaa, mikä ilmentää hänen maskuliinisuuuttaan. Hän oli kaunis näöltään, mikä nähdään sekä maskuliinisena että feminiinisena ominaisuutena Heprealaisessa Raamatussa. Esterin suostumista naisille järjestettyihin ”kauneuskilpailuihin” ja vuoden kestäviin kauneuskäsittelyihin voidaan pitää myöskin turhamaisuutena.

Antiikin hyveistä Esterillä keskeisemmiksi nousee rohkeus ja hurskaus sekä suhteissa olemisen taito. Hurskaus ilmeni hänessä keskinäisten suhteiden sopusoinnussa ja kumppanuudessa, jotka nähtiin hurskauden ilmenemismuotoina.¹²⁵ Anna-Liisa Rafael viittaa Neljänteen makkabilaiskirjaan todetessaan, että hurskaus (eusebeia) voidaan rinnastaa uskonnolliseen lakiin tai nähdä hyveenä. Näillä käsitteillä ei tarkoiteta vain hyvän olemassaoloa, vaan ”mikä on tavoiteltavaa, mikä ohjaa elämää ja minkä harjoittamisessa voidaan edistyä”. Tällöin hurskaus pitää sisällään tilannesidonnaisuuden ja suhteissa olemisen

¹²⁰ Ojalehto & Siirtola 2020, 48.

¹²¹ Ojalehto & Siirtola 2020, 62.

¹²² Asikainen 2019, 141–142

¹²³ Payne 1995, 104

¹²⁴ Heprealainen teksti puhuu vain paastosta (4:6), mutta kreikkalaisessa Esterin kirjassa tätä seuraa sekä Mordokain että Esterin rukous (lisäys C).

¹²⁵ Rafael 2019, 123–126.

taidot¹²⁶, joissa hurskaus näkyy asiaankuuluvana kunnioituksena. Suhteissa olemisen taito usein ajatellaan ilmentävän enempi feminiinisyyttä kuin maskuliinisuutta. Hurskautta on pidetty myös perhe-elämään liittyvänä ihanteena. Varhaisimmissa kreikankielisissä kirjoituksissa hurskaus liitetään kiinteämmin jumaliin tai Jumalaan.¹²⁷ Esterillä hurskaus voidaan nähdä ilmenevän kaikilla näillä alueilla, jopa hänen toimintansa arvopohjana.

3.6.1 Esterin käytöstä ohjaavat normit, arvot ja asenteet

Pohtiessani, mitkä kaikki tekijät vaikuttavat Esterin käytöksen ja toiminnan takana, huomaan aihealueen olevan niin laaja, että voin vain pienessä määrin tuoda niitä esille. Toiminta voidaan jakaa kolmeen toiminnan tasoon: toiminnallinen osallisuus, toiminnallinen suoriutuminen ja toiminnalliset taidot eli kyvyt.¹²⁸ Kaikki toiminta tapahtuu jossakin ympäristössä eli kontekstissa, Esterin tapauksessa Persian kuninkaallisessa valtakunnassa. Ympäristön lisäksi toimintaan vaikuttavia tekijöitä on muun muassa tahto, normit, arvot, asenne, tottumus ja toiminnallinen identiteetti.¹²⁹ Kaikilla näillä tekijöillä on oma osuutensa maskuliinisuuden ja feminiinisyyden ilmenemisessä.

Arvot määritellään *Arvot, moraali ja yhteiskunta* -teoksessa yleisiksi päämääriksi, joita ihmiset ovat asettaneet toiminnalleen. Helkaman, Schwartzin ja Ahlmanin mukaan toimintaamme ohjaavat aina jotkut arvot. Asioita voidaan tavoitella niiden itsensä vuoksi tai toivottavan käyttäytymisen vuoksi.¹³⁰ Rokeach (1973) onkin jakanut arvot päämääräarvoihin ja välinearvoihin. Tehdyt valinnat tuovat näkyviin kunkin ihmisen tekemien valintojen takana vaikuttavat arvot.¹³¹ Arvojen ja asenteiden sanotaan ohjaavan ihmisen tiedon käsittelyä, kuten havaitsemista, muistamista ja valintoja. Arvojen ja asenteiden erot tulevat esille siinä, että arvoina pidetään yleisiä käsityksiä ja periaatteita, kun taas asenteilla sanotaan olevan aina selvä kohde. Schwartz on jakanut arvot niin sanottuun ”kaksiulotteiseen avaruuteen”: ”avoimuus muutokselle versus säilyttäminen ja itsensä korostaminen versus itsensä ylittäminen”.¹³²

Mitkä olivat Esterin käytöstä ja toimintaa ohjaavat arvot? Esterin näkisin toimineen avoimuus muutokselle - ja itsensä ylittäminen -arvojen pohjalta suostuessaan puolustamaan kansaansa. Toisaalta hänen voidaan ajatella toimineen myös itsensä korostamisen -arvon

¹²⁶ Rafael 2019, 126.

¹²⁷ Rafael 2019, 122–123.

¹²⁸ Kielhofner 2002, 121. Three Levels of Doing: Occupational Participation, Occupational Performance and Occupational skills.

¹²⁹ Kielhofner 2002, 114–123.

¹³⁰ Pirttilä-Backman – Ahokas – Myyry – Lähteenoja 2005, 237–239, 325.

¹³¹ Pirttilä-Backman – Ahokas – Myyry – Lähteenoja 2005, 239.

¹³² Pirttilä-Backman – Ahokas – Myyry – Lähteenoja 2005, 240.

pohjalta¹³³ hakeutuessaan tai suostuessaan kuninkaallisiin ”valintakisoihin”. Mikä oli hänen toimintansa takana oleva arvon yleinen periaate? Hän ei toiminut individuaalisten arvojen pohjalta vaan kollektiivisten arvojen¹³⁴ puolustaessaan kansansa olemassaoloa; hän tunnisti myös yksilöllisen velvollisuutensa. Esterillä oli sisäistä lujuttua ja vahvuutta, minkä lisäksi hän oli omaksunut ”hyvät ja oikeat arvot elämässään”.¹³⁵ Nämä ilmenivät hänellä rohkeutena ja sankarillisuutena (Ester 4:16): ”Jos tuhoudun, niin tuhoudun.” Shalom Schwartzin määrittelemistä, kaikissa yhteiskunnissa tunnistettavista, kymmenestä perusarvosta Esterillä näyttää ilmenevän ainakin valta (arvovalta) ja suoriutuminen (menestys), virikkeisyys (jännittävä elämä), itseohjautuvuus (luovuus), turvallisuus (kansallinen turvallisuus), yhdenmukaisuus (tottelevaisuus) ja perinteet (uskoon pitäytyminen, nöyryys). Esterillä ei mielestäni ilmennyt seuraavia Schwartzin esittämiä arvoja: hedonismi, itseohjautuvuus (riippumattomuus), universalismi ja hyväntahtoisuus.¹³⁶

Ajattelen, että avoimuus muutokselle -arvo on ollut aikaisemmin enemmän miehisempi arvo kodin ulkopuolella toimivina, ja säilyttäminen taas enemmän naisempi arvo kodista huolehtivina. Tämä jako ei nykyisin ole enää vallitseva, mutta oli vallitsevana Persian kuningas Ahasveroksen valtakunnassa. Sosiaalinen ja fyysinen konteksti on keskeinen tekijä ihmisen arvojen omaksumisen kannalta. Ester toimi omassa ajassaan poikkeuksellisella tavalla, toimiessaan valtaa ilmentävässä tehtävässään. Tosin hänellä oli suuri vastuu myös kuningattarena kodistaan ja alaisistaan huolehtiessaan. Missään kohdin Esterin kirjaa ei tule esille, että oliko Esterillä omia lapsia.

Normi määritellään eräänlaisena yhteisön antamana ohjeena tai toimintasääntönä, jonka perustana on arvot. Normit voidaan jakaa käyttäytymisnormeihin ja yleismaailmallisiin moraalisiin normeihin. Kultainen sääntö on tästä hyvä esimerkki moraalisisista normeista: ”Tehkää muille sitä, mitä haluatte itsellenne tehtävän.”¹³⁷ Sosiaaliset ja kulttuuriset normit ovat tiedostamattomia ja ne opitaan kokemuksen kautta, kuten Esterin ilmaisu puheen alussa: Jos kuningas hyväksi näkee. Samoin muutkin tarkasteleman kirjjan henkilöt käyttivät samaa kunnioittavaa ilmaisua kuninkaalle puhuessaan. Persian valtakunnassa vallitsi myös tuon aikakauden mukainen normi vaimojen alamaisuudesta aviomiehilleen, jota Ester noudatti, mutta Vasti rikkoi käytöksellään.

¹³³ Pirttilä-Backman – Ahokas – Myyry – Lähteenoja 2005, 248–251.

¹³⁴ Pirttilä-Backman – Ahokas – Myyry – Lähteenoja 2005, 240–241.

¹³⁵ Ikonen 2020, 58.

¹³⁶ Pirttilä-Backman – Ahokas – Myyry – Lähteenoja 2005, 217–218.

¹³⁷ <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/miina-ja-ville-opettajan-oppaita/miina-ja-ville-etiikkaa-etsimassa-17>

4. Yhteenveto

Tutkimukseni valottaa maskuliinisuutta monelta eri näkökannalta. Pääasiallinen maskuliinisuuden käsitys on Connellin näkemys hegemonisesta maskuliinisuudesta. Tutkimuksen kohteena on etupäässä Esterin sekä Esterin kirjasta valittujen henkilöiden diskursseissa ja toiminnassa esiin tuleva maskuliinisuus. Lisäksi pohdin Esterin toiminnan ja viestinnän takana vaikuttavia normeja, arvoja ja asenteita. Primääriaineistona oli heprealainen Esterin kirja.

Todellisuus rakentuu kielen, toiminnan ja tilanteen väliselle vuorovaikutukselle. Kirjan henkilöiden diskursseissa oli helposti huomattavissa vuorovaikutustilanteista toiseen käytettyjä tapoja merkityksellistää ja kuvata asioita. Kaikki valitsemani seitsemän Esterin kirjan kohtaa,¹³⁸ joissa puhujat käyttivät sanontaa: jos kuningas hyväksyi näkee, olivat retoriikaltaan kuningasta arvostavia ja hänen hegemonista maskuliinisuuttansa tukevia tai kannattelevia. He ilmensivät myös puheellaan sosiaalisen ryhmän normien kunnioittamista ja ylläpitivät täten omaa ryhmästatustaan.

Keskeisiä analyysin kannalta olivat tekstin ja puheen rakenteet ja retoriset strategiat, joilla vaikutettiin Esterin kirjasta tutkielmaani valittuihin henkilöihin. Tyyllilajiltaan henkilöiden puheissa oli samankaltaisuutta eri kansallisuuksista huolimatta. Memukanilla ilmeni kielenkäytössä vetoamista perinteeseen, lakiin ja institutionaaliseen valtaan ja Hamanilla diskurssissa vallankäyttöä, Mordokailla suostuttelua ja Esterillä vakiintuneita puhekäytäntöjä ja jonkin verran manipulointia. Sukupuolella ei näytä olevan merkittävää osuutta puheiden ilmaisutavan kannalta, mutta sosiaalisella statuksella ja historiallisella taustalla näytti olevan vaikutusta kielen resurssien kannalta. Sosiaalisena ympäristönä Esterin kirjassa on Persian pääkaupunki Susan, kuninkaallinen hovi käytöstapoineen ja juutalaiset identiteettiään etsivinä ja eriävine tapoineen.

Hegemonista maskuliinisuutta ilmeni jossain määrin kaikilla tutkimillani henkilöillä. Heprealaisen Raamatun ja antiikin ajan perinteinen mies- ja naissukupuolijako oli ilmeinen tuon ajan Persiassa: mies oli johtavassa asemassa kuninkaana tai pienempänä virkamiehenä ja nainen oli vaimo tai äiti. Vaimoilta odotettiin aikakauden mukaisia sosiaalisia käytöstapoja: alistuneisuutta ja kunnioitusta miehiään kohtaan. Esterillä oli poikkeuksellinen naisen asema, jossa hän saattoi toimia tavallista enemmän maskuliinisesta puolestaan käsin. Hegemoninen maskuliinisuus parhaimmillaan toteutuessaan voidaan ajatella sisimmästä lähtevänä hyvien periaatteiden toteutuksena, joka ajattelee toisten parasta eikä vain omaansa. Ei-hegemoninen

¹³⁸ Ester 1:19, 2:3, 5:4, 5:8, 7:3, 8:5 ja 9:13.

maskuliinisuus voidaan ajatella feminiinisenä, alisteisena tai alamaisuuden hyväksyvänä tai valitsevana. Esterin kirjassa ilmenee maskuliinisuuksien kamppailua Ahasveroksen ja Vastin välillä, samoin Mordokain ja Hamanin. Pyyteet ja tavoitteet ovat vallassa olevien ilmentymiä. Haman tavoitteli omia intressejään; hänen maskuliinisuutensa ilmeni lisävallan tavoitteluna ja taktisena ”viisautena”. Ester ja Mordokai ajoivat koko kansan etua. Toisaalta voidaan ajatella, että Ester oli ”ponnahduslauta” Mordokaille vielä korkeampaan asemaan. Ester itsekin hyötyi, sillä lahjoittihan kuningas Esterille Hamanin talon (Ester 8:1).

Esterin kirjassa on useita teemoja, kuten sukupuolinäkemykset, kunnia ja häpeä, viha ja rakkaus, antisemitismi, vähemmistö ja pääväestö, identiteetit, roolit ja statukset, maskuliinisuus ja feminiinisyys. Maskuliinin ja feminiinin tulisi toimia yhdessä.¹³⁹ Ahasveroksella ja Esterillä tämä yhteys ei ollut katkennut. Ester kunnioitti kuningasta, aviomiestään, osoittaen sen puheessaan ja käytöksellään, ja Ahasveros rakasti Esteriä. Ester ja Mordokai pääsivät tavoitteeseensa toimiessaan vastavuoroisesti, vastapuolta kunnioittaen, yhdessä eikä yksin. Hamanilla vaimonsa kanssa oli yhteys negatiivisena ilmentymänä; molemmat olivat Mordokain tuhoamisen kannalla.

Hegemonisessa maskuliinisuudessa keskeisenä on valta, alamaisuus ja puolustaminen. Connell käyttää hegemonisesta maskuliinisuudesta ilmaisu ”tosimies”. Connellin tuomana ihanteena hegemoniselle maskuliinisuudelle ei tosin ollut alistaminen, mutta melko usein siinä ilmenee ainakin jossain määrin alistamista, vallan väärinkäyttöä. Esterin kirjan henkilöillä oli havaittavissa hegemonista maskuliinisuutta niin negatiivisena kuin positiivisena ilmentymänä. Ahasveroksen hegemoninen maskuliinisuus oli häilyvää, tilanteesta toiseen muuttuvaa. Häntä ei voi kuvata vahvana hegemonisena johtajana, sillä Ahasveros muutti toimintaansa äkkipikaisesti ottamatta paremmin selvää tilanteesta, kuten antaessaan Hamanille luvan kirjoittaa juutalaisten tuhoamiseen liittyvä käskykirje yhden keskustelun perusteella. Toisaalta Ahasveroksen nopea taipuneisuus voidaan nähdä joustavuutena eikä itsekkäänä itsevaltiutena. Hän kysyi myös apua hankalaan tilanteeseensa Vastin kiellettyä noudattamasta hänen kutsuaan.

Ester oli ei-hegemonisessa asemassa kuninkaaseen, mutta hegemonisessa asemassa alaisiinsa nähden; hän myös kannatti kuninkaan maskuliinisuutta. Esterillä oli kuningattarena valtaa, mutta hän itse suostui alamaisuuteen. Mordokai houkutteli Esterin toimimaan maskuliinisesta puolestaan käsin. Ester toimi hegemonisesta maskuliinisuudesta käsin, saadessaan aikaan muutoskirjeen juutalaisten tuhoamisen estämiseksi, mutta samanaikaisesti

¹³⁹ 1. Moos. 2:23–24.

hän itse oli ei-hegemonisessa asemassa kuninkaaseen ja Mordokaihin nähden. Ester ilmensi viisautta, kunnioitusta ja arvonantoa puheissaan. Hän oli nöyrä ja kuunteli toisten neuvoja niin haaremissa kuin kuningattarena ollessaan. Hänellä oli alamaisia, jotka hän otti mukaan toimintaansa; lupasi rukoilla ja paastota tuhoutumisen uhatessa palvelijattariensa kanssa. Esterillä ilmeni antiikin maskuliinisista ihanteista rohkeutta, suunnitelmallisuutta, itsehillintää ja kykyä puolustaa itseään. Hänen ajatteluaan ohjasi tieto, valta ja etiikka. Hänen valtansa ilmensi muuttuvaa valtasuhdetta, sillä hän toimi toisin kuin yleensä.

Hän noudatti sosiaalisia normeja kommunikoinnissaan ja toiminnassaan, kuten käyttämällä yleisesti hyväksytyä puhuttelua ja olemalla alamaisten aviomiehelleen Persian yhteiskunnan tapojen mukaisesti. Hänen arvojaan näkisin olleen kollektiiviset arvot, mutta myös yksilölliset avoimuus muutokselle -, itsensä ylittäminen - ja itsensä korottaminen -arvo. Shalom Schwartzin määrittelemistä, kaikissa yhteiskunnissa tunnistettavista, kymmenestä perusarvosta Esterillä näyttää ilmenevän vahvimmin valta, suoriutuminen, kansallinen turvallisuus, tottelevaisuus ja nöyryys.

Yhtenä mahdollisena jatkotutkimuksena voisi olla tutkia Friedrich Weinrebin¹⁴⁰ näkemystä *Roots of the Bible* -kirjassa Heprealaisen Raamatun kielen struktuurista eli sisäisestä rakenteesta sekä miehestä ja naisesta, hänen laajaan rabbiiniseen kirjallisuuteen perehtymisensä kautta. Hänen mukaansa Raamatussa on tietyt lainalaisuudet kuten luomakunnassakin. Kielen struktuurin ihmeen Weinreb löysi muinaisjuutalaisen perimätiedon avulla. Heprealaisessa Raamatussa on nähtävissä 1:4 periaate, jossa Jumala on ykkönen.¹⁴¹ Weinrebin symbolinen katsantokanta miehestä sieluna ja naisesta häntä ympäröivänä ruumiina voisi avata aivan uusia näköaloja Raamattuun ja rabbiiniseen ajatteluun sekä maskuliinisuuteen ja feminiinisyyteen.

Memukanilla ja Hamanilla kieli on vallan väline. Kuningas Ahasveroksella kieli on viestinnän väline, tekstuaalinen funktio: kysyttiin se, mitä oli tarpeen. Mordokai käyttää kielen vuorovaikutuksellista funktiota Esterin identiteetin uudelleen luojana. Esterillä kieli on maailman kuvaaja, kansan tuhottavaksi määrätty tilanne eli representationaalinen funktio.

¹⁴⁰ Friedrich Weinreb (1910–1988) syntyi Galitsiassa, Itävalta-Unkarissa. Muutettuaan Hollantiin hän opiskeli siellä matematiikkaa ja kauppatieteitä toimien myöhemmin kauppatilastotieteen professorina kansainvälisesti.

¹⁴¹ Weinreb 2013.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet ja apuneuvot

Asher Tarmon – Ezri Uval. Heprean verbitaulukot. Suomen Karmel-yhdistys. PR-Print Oy.

Bereshit Rabba. Sefaria.org, Bereishit Rabbah.

Biblia Hebraica Stuttgartensia (1997). Toim. K. Elliger & W. Rudolph. 5. painos. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Genesis Rabba. Sefaria.org, Genesis Rabba.

Liljeqvist, Matti (2009). *HEPREA – SUOMI, ARAMEA – SUOMI. Vanhan testamentin sanakirja*. Aikamedia Oy. Saarijärven Offset Oy.

Midrash Esther Rabba. Sefaria.org, Midrash Esther Rabbah.

Raamattu (1992). Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käytäntöön ottamat suomennokset. Helsinki. Suomen Piipiseura.

Kirjallisuus

Alanen, Kai (2007). *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Väitöskirja. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/21570>.

Alstola & Silverman (2018). Kohti juutalaisuutta: Babylonian pakkosiirtolaisuus muutosvoimana. Martti Nissinen & Leena Vähäkylä (toim.) *Kiveen hakattu? Pyhät tekstit ja perinteet muutoksessa*. Gaudeamus Oy. Printon Trukikoda, Tallinna 2018.

Asikainen, Susanna & Elisa Uusimäki (toim.) (2019). *Sukupuoli Raamatun valossa*. Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja 117. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura.

Asikainen, Susanna (2019). Maskuliinisuudet synoptisissa evankeliumeissa. Susanna Asikainen & Elisa Uusimäki (toim.), *Sukupuoli Raamatun maailmassa*. Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja 117. Suomen Eksegeettinen Seura. Helsinki. 115–132.

Bronner, Leila Leah (1994). *From Eve to Esther*. Rabbinic Reconstructions of Biblical Women. Westminster John Knox Press. Louisville, Kentucky.

Clines, David J. A. (2019). *Esther Scroll: The Story of the Story*. The Esther Scroll: The Author's Tale Seymour Epstein 2019.

Connell R. W. (2005). *Masculinities*. Polity Press. Cambridge. 2. ed.

Conway, Colleen M. (2008). *Behold the Man*. Oxford: Oxford University Press.

Creangă, Ovidiu (2010) (toim.). *Men and Masculinity in the Hebrew Bible and Beyond*. Sheffield Phoenix Press. Department of Biblical Studies, University of Sheffield, 45 Victoria Street, Sheffield S3 7QB. UK.

- Creangă, Ovidiu (2019) (toim.). *Hebrew Masculinities Anew*. Publisher: Sheffield Phoenix Press. Sheffield Institute for Interdisciplinary Biblical Studies (SIIBS), University of Sheffield, S10 2TN.
- Gulin, Eelis (1972). *Vanhan testamentin pysyvä arvo*. Kirjaneliö. Sisälähetysseura. Raamattutalon kirjapaino. Pieksämäki.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fox, Michael V. (2001). *Character and Ideology in the book of Esther*. Atlanta, GA: Scholars Press.
- Foucault, M. (1988). *On power*. (A. Sheridan & others, Trans.) L. D. Kritzman (Ed.), *Politics, philosophy, culture: Interviews and other writings 1977–1984*, Routledge, London (1988), pp. 96–109.
- Gravett L. Sandra, Karla G. Bohmbach G. Karla, F. V. Greifenhagen & Donald C. Polaski (2008). *An Introduction to the Hebrew Bible*. 1.th edition. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.
- Haddox, Susan E. (2010). Favoured Sons and Subordinate Masculinities. Creangă, Ovidiu (2010) (toim.). *Men and Masculinity in the Hebrew Bible and Beyond*. Sheffield Phoenix Press. Department of Biblical Studies, University of Sheffield, 45 Victoria Street, Sheffield S3 7QB. UK.
- Harviainen, Tapani (1995). *Juutalaisuus – usko ja elämä. C. Vuotuiset juhlat*. Teoksessa Jouni Turtiainen (toim.) *Ikkuna juutalaisuuteen*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Harviainen, Tapani & Aarre Huhtala (suom. toim.) (2017). *Baalın palatsi ja kuninkaiden suku. Ugaritin jumaltarut*. Helsinki. Gaudeamus. Tallinna 2017.
- Heger, Paul (2014). *Women in the Bible, Qumran, and Early Rabbinic Literature – Their Status and Roles*. Leiden: Brill.
- Ikonen, Tuula-Hannele (2013). *Back to Family Welfare A Story of Daughters of the Vale of Tears*. Socio-Historical Analysis of Jews in Ukraine. LAP Lambert Academic Publ.
- Illman, Karl-Johan (1995). *Juutalaisvainojen historia ja sen tulkinta. A. Piirteitä antisemitismin historiasta*. Teoksessa Jouni Turtiainen (toim.) *Ikkuna juutalaisuuteen*. Yliopistopaino. Helsinki
- Kiehlhofner, Gary (2002). *Model Of Human Occupation*. Theory and Application. Lippincott Williams & Wilkins. 351 West Camden Street, Baltimore, Maryland 21201 USA. Third Edition.
- Kärki, Mirva (2020). *Jurgen Moltmannin käsitys kristillisestä toivosta ja Jumalan kirkkauden valtakunnasta*. Pro gradu. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/323189>.

- Lippo, Saga (2020). *Kamppailu tunnustamisesta Heprealaisessa Esterin kirjassa*. Pro gradu. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202005122065>.
- Moore A., Carey (1971). *The Anchor Bible Esther*. Introduction, translation, and notes. Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York.
- Nissinen, M. (2014). Biblical Masculinities: Musings on Theory and Agenda. In O. Creangă & P-B. Smith (Eds.). *Biblical Masculinities Foregrounded* (pp. 271–285). (Hebrew Bible Monographs; Vol 62). Sheffield phoenix press.
- Nissinen, Martti (2016). Pyhä sota ja pyhä rauha. Vanhan testamentin vaihtoehtoja sotaretoriikalle. Huttunen, Niko & Nina Nikki (toim.) *Sota, rauha ja Raamattu*. Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja 112. Suomen Eksegeettinen Seura. Helsinki 2016. 15–36.
- Nissinen, Martti (2016). Relative masculinities in the Hebrew Bible/Old Testament. Ilona, Zsolnay (ed.) *Being a Man. Negotiating ancient constructs of masculinity*. Routledge. Taylor & Frands Group. London and New York.
- Ojalehto, Sanna & Kari Siirtola (2020). Säröytynyt Daavid ja hänen puolisonsa. Moniulotteinen maskuliinisuus ja feminiinisyys Samuelin kirjojen sekä Ensimmäisen kuninkaiden kirjan Daavidin ja hänen vaimojensa hahmoissa.
- Okland, Jorunn (2015). Biblical Interpretation. Requiring an Explanation: Hegemonic Masculinities in the Hebrew Bible and Second Temple Tradition. Volume 23 (2015): Issue 4–5 (Nov 2015). Publisher: Brill.
<https://brill.com/view/journals/bi/23/4-5/bi.23.issue-4-5.xml?language=en>.
- Paechter, Carrie (2018). *Rethinking the possibilities for hegemonic femininity: exploring a Gramscian framework*. Women's Studies International Forum. Volume 68, 2018. Pages 121–128.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277539517303035>.
- Payne, Leanne (1995). *Crisis in Masculinity*. Hamewith Books. USA. Originally published: Westchester, III. Crossway Books, c1985.
- Pietikäinen, Sari & Anne Mäntynen (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino. Tampere.
- Pynnönen, Anu (2013). *DISKURSSIANALYYSI: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. N:o 379/2013. Working paper. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Rafael, Anna-Liisa (2019). Hyve, sukupuoli ja suhteissa olemisen taito Neljännessä makkabilaiskirjassa. Susanna Asikainen & Elisa Uusimäki (toim.), *Sukupuoli Raamatun maailmassa*. Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja 117. Suomen Eksegeettinen Seura. Helsinki. 115–132.
- Svärd, S. 2012 Sodan ja rakkauden jumalatar: Kaksoisvirtainmaan naiset ja pyhyys. Lukemista Levantista 4/2012. Suomen Lähi-idän instituutti. Luettu 28.3.2020.
<http://www.fime.fi/wp-content/uploads/2017/02/LukemistaLevantista-4-2012.pdf>.

- Tuori, Riikka & Tapani Harviainen (2018). *Pyhiä juutalaisia kirjoituksia: Valikoituja tekstejä Talmudista*. Helsinki. Gaudeamus.
- Vasko, Timo (1995). *Juutalaisuus – usko ja elämä. I. Talmud*. Teoksessa Jouni Turtiainen (toim.) Ikkuna juutalaisuuteen. Yliopistopaino. Helsingin yliopisto.
- Wetter, A–M. 2015 Bodies, Boundaries, and Belonging in the Book of Esther. In Fewell, D. N. *The Oxford handbook of Biblical narrative*. New York, NY: Oxford University Press. Luettu verkossa:
<https://www.oxfordhandbooks.com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093/oxfordhb/9780199967728.001.0001/oxfordhb-9780199967728-e-21?print=pdf>
- Von Schöneman, Katja (2019). *Evolution of Rabbinic Discourse on the Creation of Woman in Late Antiquite*. University of Helsinki.
- Zsolnay, Ilona (2016) (toim.). *Being a Man: negotiating Ancient Constructs of Masculinity*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge.
- Weinreb, Friedrich (2013). *Roots of the Bible. An ancient view for a new outlook*. Third Edition. Verlag der Friedrich Weinreb Stiftung. CH-8008 Zürich.